

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ОДЕСЬКА МОРСЬКА АКАДЕМІЯ»

Навчально-науковий інститут морського права та менеджменту

Кафедра морського права

УДК: 343.326:343.6 (079.2)

Мочернюк Марія Олександрівна

МІЖНАРОДНО ПРАВОВІ ІНСТРУМЕНТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ
ТА НЕЗАКОННИЙ МІГРАЦІЇ

Дипломна робота магістра

Науковий керівник,
Доктор філософії, доцент
Сурілова А.О.

освітньо-професійна програма
«Морське право»,
спеціальність 081 «Право»

Здобувач

Науковий керівник

Завідувач кафедри

Нормконтроль

Марія Мочернюк

Анастасія Сурілова

Наталя КРЕСТОВСЬКА

Наталя КРЕСТОВСЬКА

м. Одеса - 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ.....	8
1.1 Поняття та взаємозв'язок тероризму та незаконної міграції	8
1.2 Ретроспектива виникнення та розвитку міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом	16
РОЗДІЛ 2. МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ.....	34
2.1 Міжнародно-правові інструменти протидії фінансування тероризму	34
2.2 Механізми міжнародного співробітництва у сфері протидії незаконній міграції	43
РОЗДІЛ 3 . НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ.....	66
3.1. Національні нормативно-правові акти та проблеми імплементації міжнародно-правових норм у законодавство України	66
3.2. Практичний досвід України у сфері протидії тероризму та незаконній міграції	79
3.3 Шляхи вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції в Україні	90
ВИСНОВКИ	99
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	105

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

АТО - Антитерористична операція

ВС - Верховний Суд

ДПСУ - Державна прикордонна служба України

ДНР - так звана "Донецька народна республіка"

ЄС - Європейський Союз

ІДІЛ - Ісламська держава Іраку і Леванту

КК - Кримінальний кодекс

ЛНР - так звана "Луганська народна республіка"

МВС - Міністерство внутрішніх справ

МОМ - Міжнародна організація з міграції

МОП - Міжнародна організація праці

ООН - Організація Об'єднаних Націй

ПТПП - Пункт тимчасового перебування іноземців

РНБО - Рада національної безпеки і оборони України

СБУ - Служба безпеки України

УВКБ ООН - Управління Верховного комісара ООН у справах біженців

FATF - Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей
(Financial Action Task Force)

EUROSUR - Європейська система спостереження за кордонами (European
Border Surveillance System)

Frontex - Європейське агентство з прикордонної та берегової охорони

SIS - Шенгенська інформаційна система (Schengen Information System)

ВСТУП

Обґрунтування вибору теми та її актуальність. У контексті посилення взаємозалежності світових процесів та транснаціонального характеру загроз тероризм і незаконна міграція становлять серйозну небезпеку для міжнародного правопорядку, суверенітету держав та прав людини. Сьогодні міжнародна спільнота усвідомлює, що ефективна протидія цим явищам потребує комплексного, багатостороннього підходу, який виходить за межі національних кордонів та передбачає тісну міжнародну співпрацю. Тероризм, який еволюціонує та набуває нових форм, зокрема кібертероризму та використання сучасних технологій, вимагає постійного вдосконалення правових механізмів запобігання та протидії. Незаконна міграція, яка часто пов'язана з діяльністю терористичних угруповань, становить додаткову загрозу міжнародній стабільності. Переміщення великих мас населення без належного контролю створює передумови для поширення злочинності, порушення прав мігрантів та дестабілізації соціально-економічної ситуації в приймаючих країнах.

Актуальність дослідження також посилюється необхідністю вироблення уніфікованих міжнародно-правових стандартів, які б дозволили ефективно протидіяти цим викликам, забезпечуючи водночас дотримання прав людини, принципів гуманізму та верховенства права. Розвиток міжнародного законодавства, імплементація міжнародних конвенцій та посилення інституційної спроможності міжнародних організацій є ключовими напрямками вирішення цієї проблеми.

Таким чином, комплексне вивчення міжнародно-правових інструментів протидії тероризму та незаконній міграції набуває особливої значущості в умовах сучасних глобальних трансформацій, забезпечуючи теоретичне підґрунтя для практичних заходів протидії цим загрозам на міжнародному рівні.

Мета та задачі роботи. Мета дослідження полягає в комплексному аналізі міжнародно-правових інструментів протидії тероризму та незаконній міграції.

Для досягнення поставленої мети визначено такі основні задачі роботи:

1. визначити поняття та взаємозв'язок тероризму та незаконної міграції;
2. дослідити ретроспективу виникнення та розвитку міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом;
3. дослідити міжнародно-правові інструменти протидії фінансування тероризму та протидії незаконній міграції;
4. проаналізувати національні нормативно-правові акти та проблеми імплементації міжнародно-правових норм у законодавство України;
5. дослідити практичний досвід України у сфері протидії тероризму та незаконній міграції;
6. запропонувати шляхи вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції в Україні.

Об'єкт і предмет дослідження. Об'єктом дослідження є міжнародно-правові відносини у сфері протидії тероризму та незаконній міграції, включаючи міжнародні договори, конвенції, резолюції міжнародних організацій та національне законодавство держав.

Предметом дослідження є міжнародно-правові норми, механізми та інститути, спрямовані на протидію тероризму та незаконній міграції, а також їхня імплементація в національне законодавство.

Методи дослідження. Методологічну основу дослідження складає комплекс наукових методів, серед яких порівняльно-правовий метод дозволяє зіставити міжнародні норми та національне законодавство, історико-правовий метод забезпечує аналіз еволюції правового регулювання, системний метод сприяє комплексному вивченню міжнародно-правових механізмів. Аналітичний метод використовується для оцінки ефективності існуючих правових інструментів, статистичний метод – для узагальнення

емпіричних даних, а герменевтичний метод – для тлумачення міжнародно-правових документів.

Аналіз використаних джерел та літератури. Дослідження базується на широкій джерельній базі, яка включає нормативно-правові акти, міжнародні конвенції, судову практику та наукові публікації. Нормативно-правове підґрунтя роботи складають українські законодавчі акти, зокрема Конституція України, Кримінальний Кодекс, закони про боротьбу з тероризмом, міграцію та національну безпеку. Суттєве місце займають міжнародні документи, включаючи конвенції ООН про боротьбу з тероризмом, захист біженців та протидію незаконній міграції.

Теоретичну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних дослідників, які комплексно вивчають проблематику тероризму та міграційних процесів. Особливу увагу приділено працям таких авторів як Бєлай С., Горпинюк О.П., Данильченко Ю.Б., Кудінов С.С. Їхні дослідження охоплюють різні аспекти протидії тероризму, стратегії національної безпеки, механізми міжнародного співробітництва. Важливим компонентом дослідження є аналіз судової практики, представленої постановами Верховного Суду України, які демонструють практичне застосування законодавства у справах, пов'язаних з тероризмом та міграцією. Це дозволяє не лише теоретично, але й практично осмислити проблематику.

Зарубіжні джерела представлені дослідженнями закордонних науковців, зокрема Shelley Louise, Chadwick Elizabeth, Jenkins John Philip, які надають міжнародний контекст та порівняльний аналіз проблем тероризму та міграції. Додатково використано офіційні веб-сайти міжнародних організацій, таких як Інтерпол, Міжнародна організація міграції, Управління Верховного комісара ООН у справах біженців, що забезпечує актуальність та достовірність дослідження.

Наукова новизна одержаних результатів має багатоаспектний характер і виражається в комплексному аналізі еволюції міжнародно-правових інструментів протидії тероризму та незаконній міграції,

систематизації міжнародних механізмів протидії цим глобальним загрозам. Особливо важливим є розроблення теоретичних положень та практичних рекомендацій щодо вдосконалення національного законодавства, поглиблення наукового розуміння взаємозв'язку між тероризмом та незаконною міграцією, а також виявлення прогалин та проблемних аспектів у міжнародно-правовому регулюванні.

Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в розробці конкретних пропозицій з удосконалення національного законодавства України, підготовці методичних рекомендацій для державних органів щодо протидії тероризму та незаконній міграції. Результати дослідження мають за мету формування теоретичного підґрунтя для подальших наукових розвідок, напрацювання практичних механізмів міжнародного співробітництва та сприяння імплементації міжнародних стандартів у вітчизняну правову систему. Отримані висновки та рекомендації можуть бути корисними для законотворчої діяльності, правозастосовної практики та розвитку міжнародно-правової співпраці у сфері протидії глобальним загрозам безпеці.

Апробація результатів. Основні положення магістерського (дипломного) дослідження розглядались на засіданні кафедри морського права та оприлюднені на таких наукових конференціях:

1. Мочернюк М.О. Взаємодія тероризму та нелегальної міграції: Виклики глобальної безпеки та шляхи протидії
2. Мочернюк М.О. Ретроспектива розвитку міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом та незаконною міграцією: еволюція глобальних підходів та викликів

Обґрунтування структури роботи. Виходячи з мети та основних задач роботи, перший розділ присвячений аналізу основних понять та теоретичних засад, які лежать в основі боротьби з тероризмом та незаконною міграцією. У ньому розглядається взаємозв'язок між цими явищами, їхній вплив на міжнародну та національну безпеку, а також соціально-економічний

розвиток держав. Особлива увага приділяється ретроспективному аналізу формування та розвитку міжнародно-правових норм у зазначених сферах, що дозволяє простежити історичну еволюцію підходів до боротьби з цими глобальними загрозами.

У другому розділі досліджуються ключові міжнародно-правові механізми та інструменти, які регулюють боротьбу з тероризмом і незаконною міграцією. Акцент зроблено на аналізі міжнародних конвенцій, протоколів, резолюцій ООН, а також діяльності спеціалізованих міжнародних організацій. У розділі розглядаються питання фінансування тероризму, включаючи міжнародно-правові інструменти протидії цій діяльності, та механізми міжнародного співробітництва у сфері боротьби з незаконною міграцією, що охоплюють як універсальні, так і регіональні підходи.

Третій розділ фокусується на національних аспектах протидії тероризму та незаконній міграції. У ньому аналізується нормативно-правова база України, визначаються проблеми імплементації міжнародно-правових норм у національне законодавство. Значна увага приділяється оцінці практичного досвіду України у протидії цим явищам, включаючи аналіз успішних кейсів та існуючих проблем. У розділі також окреслено основні напрями вдосконалення національних механізмів боротьби з тероризмом та незаконною міграцією через запровадження системного підходу, вдосконалення законодавчої бази, підвищення інституційної спроможності державних органів та активізацію міжнародного співробітництва.

У висновках наведені основні результати дослідження.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ

1.1 Поняття та взаємозв'язок тероризму та незаконної міграції

Тероризм та незаконна міграція є одними з найгостріших проблем сучасного глобалізованого світу. Хоча ці явища мають різну природу, вони часто розглядаються у взаємозв'язку через спільні причини, наслідки та механізми протидії.

Тероризм можна розглядати як цілеспрямоване використання насильства для створення загальної атмосфери страху серед населення з метою досягнення певних політичних цілей¹.

Тероризм можна широко розуміти як метод примусу, який використовує або погрожує використати насильство з метою поширення страху і, таким чином, досягнення політичних або ідеологічних цілей.

Сучасне терористичне насильство відрізняється в правовому аспекті від "звичайного" насильства класичним терористичним "трикутником": А атакує Б, щоб переконати або примусити В змінити свою позицію щодо певної дії чи політики, якої бажає А².

Атака поширює страх, оскільки насильство несподівано спрямовується проти невинних жертв, що, у свою чергу, чинить тиск на треті сторони, такі як уряди, змушуючи їх змінити свою політику чи позицію. Сучасні терористи використовують багато форм насильства і безладно обирають цілями цивільних осіб, військові об'єкти та державних посадовців серед інших.

¹ Jenkins, John Philip. "terrorism". Encyclopedia Britannica, 13 Sep. 2024, URL: <https://www.britannica.com/topic/terrorism>.

² Introduction To International Terrorism: Education For Justice University Module Series "Counter-Terroris". Vienna: United Nations Office On Drugs And Crime, 2018. P. 1. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/18-04932_Ct_Mod_01_Ebook_Finalpdf.Pdf

Через різні політичні, соціальні та культурні контексти, визначення тероризму може суттєво варіюватися залежно від того, хто оцінює явище і в яких умовах. Ця неоднозначність у визначенні тероризму пояснюється низкою факторів.

Прикладом може слугувати Палестинсько-ізраїльський конфлікт: деякі країни і міжнародні організації вважають палестинські групи, такі як ХАМАС, терористичними організаціями через їхні атаки на ізраїльські цивільні об'єкти. Водночас, серед частини палестинського населення ці ж групи можуть розглядатися як захисники національних інтересів, що борються проти ізраїльської окупації.

Соціальні і культурні відмінності також відіграють значну роль у тому, як сприймається тероризм. У деяких культурах певні форми насильницького опору можуть вважатися виправданими, особливо якщо вони пов'язані з боротьбою проти окупації або несправедливості. В інших культурах будь-яке насильство, особливо спрямоване проти цивільного населення, може бути категорично засуджене як тероризм.

Ірландська республіканська армія (IRA) для британського уряду була терористичною організацією через її насильницькі методи боротьби за незалежність Північної Ірландії. Проте частина ірландського населення та діаспори підтримували IRA, розглядаючи її як символ національного спротиву.

На міжнародному рівні визначення тероризму також може бути суб'єктивним і залежати від геополітичних альянсів і інтересів. Країни можуть навмисно уникати визначення певних груп як терористичних, щоб не зіпсувати відносини з державами, що підтримують ці групи. І навпаки, деякі країни можуть називати терористами ті організації, які підтримуються їхніми політичними противниками.

Конфлікти в Сирії: росія підтримує уряд Башара Асада, який вважає частину повстанських груп терористами. Водночас, Сполучені Штати та їхні

союзники підтримували деякі з цих же груп як частину опозиції, що бореться проти режиму Асада.

Незаконна міграція, у свою чергу, передбачає переміщення людей через міжнародні кордони з порушенням імміграційних законів країни призначення, включаючи в'їзд без необхідних документів, перевищення терміну дозволеного перебування або порушення умов візи.

Незаконна міграція є складним і багатогранним явищем, що має значний вплив на міжнародні відносини, економіку, безпеку та суспільну думку. Згідно з даними міжнародних організацій, кількість нелегальних мігрантів продовжує зростати, що викликає занепокоєння урядів та міжнародної спільноти. Незважаючи на різні підходи до вирішення проблеми, незаконна міграція залишається серйозним викликом для країн як з точки зору національної безпеки, так і соціально-економічної стабільності.

Основні причини незаконної міграції є багатогранними і взаємопов'язаними, створюючи складний ланцюг факторів, які штовхають людей до прийняття ризикованих рішень про залишення своєї країни без належних документів.

Один з найвідоміших і найнебезпечніших маршрутів міграції — перетин Середземного моря з Північної Африки до Європи. Мігранти з Лівії, Тунісу, Марокко, а також з країн на південь від Сахари, таких як Нігерія, Малі та Судан, часто користуються послугами нелегальних перевізників, щоб дістатися Італії, Іспанії чи Греції. Головною причиною міграції є економічна нестабільність у рідних країнах, високий рівень безробіття та бідність. Наприклад, у Лівії тривала політична криза і конфлікт спричинили економічний крах, що змусило багатьох шукати кращого життя в Європі³

Економічні труднощі є однією з основних причин, що спонукають людей до незаконної міграції. Високий рівень безробіття, низькі заробітки,

³ Беседа Д. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію в Україні. Підприємництво, господарство і право. Криміналогія. № 12, 2018. С. 301

відсутність можливостей для професійного зростання та бідність змушують людей шукати кращі умови життя в інших країнах. У багатьох країнах, особливо в тих, що розвиваються, економічні ресурси обмежені, а соціальні служби не здатні забезпечити гідний рівень життя для всього населення. В результаті, люди часто намагаються покинути свої країни, шукаючи роботу та кращі перспективи за кордоном, навіть якщо це означає порушення законів про міграцію.

Збройні конфлікти є ще одним потужним чинником незаконної міграції. Війни, внутрішні збройні зіткнення, терористичні акти та інші форми насильства змушують людей залишати свої домівки, часто поспіхом, рятуючись від загрози для життя та здоров'я. Такі конфлікти можуть тривати роками, залишаючи населення в постійному страху та невизначеності, що робить нелегальну міграцію єдиним виходом для багатьох сімей. Біженці, що тікають від війни, часто не мають можливості отримати офіційні дозволи на в'їзд до інших країн і змушені вдаватися до послуг контрабандистів, ризикуючи своїм життям.

Політичні переслідування також відіграють важливу роль у стимулюванні незаконної міграції. У країнах з авторитарними режимами, де відсутня свобода слова, немає можливостей для участі в політичному житті або існує репресивний уряд, громадяни можуть зазнавати політичних переслідувань за свої переконання або діяльність. Активісти, журналісти, правозахисники, а також представники етнічних і релігійних меншин часто стають мішенями урядів, що переслідують їх за інакомислення. Такі люди змушені залишати свої країни та шукати притулку в інших державах, часто без офіційних документів.

Екологічні катастрофи, такі як повені, посухи, землетруси, тайфуни та інші природні лиха, можуть призвести до масових переселень населення. Коли люди втрачають свої домівки, засоби до існування та доступ до основних ресурсів, вони змушені шукати безпечніші та стабільніші умови життя. В умовах екологічних катастроф уряди часто не можуть забезпечити

всіх постраждалих належною допомогою, що штовхає людей до незаконної міграції. Крім того, зміни клімату створюють довгострокові ризики для населення, особливо в сільських районах, де залежність від природних ресурсів є критичною.

Соціальна нестабільність, що виникає внаслідок корупції, дискримінації, відсутності соціальної справедливості та слабкості державних інституцій, також сприяє незаконній міграції. Люди, які відчують, що їхні права не захищені, або ті, хто живе в умовах хронічного насильства та беззаконня, часто не бачать іншого виходу, окрім як покинути свою країну. Незаконна міграція стає для них способом втечі від безнадійної ситуації та пошуку кращих умов життя, навіть якщо це означає порушення закону.

Взаємозв'язок між тероризмом та незаконною міграцією є складним та неоднозначним. Останнім часом у науковому середовищі набула поширення думка про те, що зв'язок між контрабандою людей та тероризмом не лише можливий, але й безсумнівний. Це пояснюється зростаючою тенденцією транснаціональних злочинних угруповань до поєднання різних незаконних видів діяльності, або, як влучно зауважила Луїза Шеллі, формування "злочинних переплетень"⁴.

Оскільки контрабанда є відкритим для всіх бізнесом, її мережами може скористатися будь-хто, хто має відповідні кошти, включаючи терористів. Ще більше занепокоєння викликає те, що ці мережі можуть швидко перетворитися на економічні та логістичні ресурси для таких організацій, як Аль-Каїда та Ісламська держава (ІД), полегшуючи фінансування та здійснення їхніх операцій. Фактично, терористичні угруповання могли б процвітати завдяки значним прибуткам від участі у контрабанді людей.

Масштаби цих прибутків вражають: за оцінками ЄВРОПОЛ, лише у 2015 році кримінальні мережі, причетні до сприяння нелегальній міграції,

⁴ Louise I. Shelley, *Dirty entanglements: Corruption, crime, and terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014

отримали дохід від 3 до 6 мільярдів євро. Більше того, прогнозується, що цей оборот "може подвоїтися або потроїтися, якщо масштаб поточної міграційної кризи збережеться в наступному році"⁵.

Однак, попри обґрунтовані побоювання щодо тероризму, більшості досліджень про зв'язок між контрабандою та тероризмом бракує надійних емпіричних даних. Вони частіше спираються на припущення та загальноприйняті твердження, ніж на наукові факти, що в результаті лише посилює шкідливі стереотипи про нелегальну міграцію, замість того, щоб розкривати її справжню динаміку. Глибший аналіз показує, що конвергенція контрабанди людей і тероризму, про яку йдеться у багатьох дослідженнях, є радше вигадкою, створеною шляхом постійного повторення анекдотичних свідчень та окремих випадків, аніж доведеним фактом.

Як влучно зауважує Іцкара Паласіос: "Випадки, що стосуються терористів та контрабандистів мігрантів, майже завжди однакові. Ці приклади, взяті з офіційних звітів, цитуються знову і знову. Таке багаторазове повторення одних і тих же даних створює ілюзію симбіозу між контрабандистами людей та терористами, а також враження, що їхня змова є повсюдною"⁶.

Імміграція дійсно "сприяє" поширенню тероризму з однієї країни в іншу, але імміграція сама по собі навряд чи є безпосередньою причиною тероризму. На даний момент немає емпіричних доказів того, що іммігранти першого покоління більш схильні ставати терористами. Однак вважається, що міграційні потоки з мусульманських країн, де тероризм є поширеним явищем, здійснюють значний вплив на здійснення терористичних атак у країні призначення.

⁵ EUROPOL, Migrant smuggling in the EU, 12. The concern that terrorist fighters could infiltrate Western countries through smuggling networks or use smuggling as a source of income is not new in Europe

⁶ Simón Pedro Izcara Palacios. Migrant Smuggling and Terrorism: An Unfounded Link. *Política y gobierno* 24, no. 2 2017. P. 338-9

Як показує статистика, 89% терористичних атак у Європі були здійснені іммігрантами другого та третього покоління, а також іммігрантами першого покоління, як легальними, так і нелегальними. Таким чином, статистична кореляція між імміграцією та тероризмом дійсно існує. Проте кількість терористів порівняно із загальною кількістю іммігрантів настільки незначна, що робить цю кореляцію несуттєвою: порядок вимірювання становить одну одиницю на мільйон іммігрантів⁷.

Терористичні організації можуть намагатися використовувати канали незаконної міграції для переміщення своїх членів або ресурсів, хоча важливо підкреслити, що абсолютна більшість незаконних мігрантів не має жодного відношення до тероризму.

Незаконні мігранти, особливо ті, хто опинився в складних життєвих обставинах, можуть бути вразливими до радикалізації та вербування терористичними організаціями через соціальну ізоляцію, економічні труднощі та відчуття безвиході.

Загроза тероризму часто призводить до посилення прикордонного контролю та імміграційних обмежень, що ускладнює як легальну, так і нелегальну міграцію.

Політичний дискурс та громадська думка часто поєднують питання тероризму та незаконної міграції, що може призводити до стигматизації мігрантів та посилення ксенофобних настроїв у суспільстві.

Крім того, такі фактори як військові конфлікти, політична нестабільність та економічні кризи можуть одночасно сприяти як зростанню терористичної активності, так і збільшенню потоків незаконної міграції.

Взаємозв'язок тероризму та незаконної міграції створює ряд викликів для держав та міжнародної спільноти, включаючи необхідність балансу між безпекою та правами людини, інтеграцію мігрантів та запобігання

⁷ Claudio Bertolotti. Terrorism and immigration: links and challenges. *ReaCT*, 2021. URL: https://www.startinsight.eu/wp-content/uploads/2021/01/react2021_web.pdf

радикалізації, посилення міжнародного співробітництва у сфері безпеки та міграції, боротьбу з організованою злочинністю та вирішення корінних причин, які призводять до тероризму та вимушеної міграції.

Для ефективного вирішення цих проблем необхідний комплексний підхід, який може включати посилення міжнародного співробітництва та обміну інформацією, вдосконалення систем прикордонного контролю та управління міграцією, розробку та впровадження програм інтеграції та соціальної адаптації мігрантів, боротьбу з корінними причинами тероризму та вимушеної міграції, проведення освітніх та інформаційних кампаній для протидії радикалізації та ксенофобії, а також забезпечення дотримання прав людини та міжнародного гуманітарного права.

Тероризм - це складне й екстремальне політичне явище, що виникає внаслідок переплетення культурних, економічних, політичних та психологічних чинників. Тісний зв'язок між мігрантами та тероризмом, який встановлюють деякі держави, може призвести до антагонізму в іммігрантських спільнотах, ненавмисно породжуючи ворожнечу до держави⁸.

Це також може посилити ксенофобію та спровокувати міжсуспільне насильство. Крім того, ускладнення в'їзду для потенційних мігрантів може позбавити країни економічних переваг міграції та обмежити законні шляхи для осіб, які шукають міжнародного захисту, ускладнюючи доступ до безпечного притулку для біженців, особливо в контексті змішаних міграційних потоків.

Ключовим викликом для всіх країн є пошук оптимального балансу між сприянням міграції, захистом прав людини та контролем для підвищення безпеки міжнародних кордонів. Зрозуміло, що національні уряди стурбовані загрозами тероризму та можливістю терористичних груп використовувати вразливості в управлінні імміграцією та прикордонному контролі. Там, де

⁸ International Terrorism and Migration. Geneva: IOM International Organization of Migration. 2010. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/shared/shared/mainsite/activities/tcm/international_terrorism_and_migration.pdf

такі вразливості існують, безперечно, потрібно посилювати безпеку. Однак заходи безпеки повинні бути виправданими та пропорційними рівню загрози, з якою стикаються держави, особливо якщо посилення безпеки означає збільшення обмежень та потенційне втручання у приватне життя та громадянські права. Важливо пам'ятати, що управління міграцією не є основним інструментом у боротьбі з тероризмом.

Водночас слід визнати існування сфер, де питання міграції перетинаються з проблемами міжнародного тероризму через їхній транскордонний характер. Це стосується прикордонних систем, проїзних документів, обміну інформацією, навчання персоналу, міжурядового діалогу та співпраці. Комплексна міграційна політика також може сприяти соціальній стабільності в різноманітних суспільствах, зменшуючи потенціал етнічних та інших конфліктів.

Таким чином, хоча імміграційна політика не є центральною у боротьбі з тероризмом, вона може сприяти його подоланню, зокрема, через покращення застосування правоохоронних та розвідувальних заходів. Імміграційні органи також можуть робити внесок у національну та міжнародну розвідку через безпосередні контакти з мігрантами, незалежно від їхнього імміграційного статусу, та через співпрацю з іншими правоохоронними та імміграційними агенціями.

1.2 Ретроспектива виникнення та розвитку міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом

Тероризм та незаконна міграція є глобальними викликами, що потребують міжнародного співробітництва та правового регулювання.

Перші спроби міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом датуються кінцем XIX століття. Хоча тоді тероризм як феномен не був відомий під сучасною назвою і часто розглядався через призму політичних злочинів, ці ранні ініціативи створили основу для подальшого міжнародного правового регулювання.

Римська конференція 1893 року стала однією з перших міжнародних платформ для обговорення питань, що стосуються політичних злочинів. Хоча основна увага була зосереджена на кримінальному праві в загальному, ця конференція була важливою, оскільки заклала основи для подальшого розвитку міжнародних правових норм. Учасники обговорювали питання, пов'язані з кримінальними діяннями, що порушують внутрішній порядок держав, включаючи деякі аспекти, що стосуються тероризму.

Міжнародна конференція з боротьби з анархізмом, що відбулася в Римі в 1898 році, зібрала представників різних країн для обговорення глобальної проблеми анархістських атак. Це був один з перших міжнародних форумів, присвячених питанням боротьби з політичним насильством, яке часто включало терористичні акти. Конференція розглянула ідеї щодо міжнародної співпраці у боротьбі з анархізмом і тероризмом, що проявлялося в зусиллях з координації політики та обміну інформацією між державами⁹.

Ці ранні ініціативи стали основою для подальшого розвитку міжнародного правового регулювання боротьби з тероризмом. Римська конференція, конференція з боротьби з анархізмом внесли вагомий вклад у створення правової бази для міжнародної співпраці в цій сфері. Хоча конкретні концепції і терміни, що стосуються сучасного розуміння тероризму, ще не були повністю розроблені, ці заходи продемонстрували перші спроби регулювання і боротьби з політичним насильством на міжнародному рівні, які згодом стали важливими елементами сучасної міжнародної боротьби з тероризмом.

До 1930-х років кілька двосторонніх угод містили посилення на боротьбу з тероризмом, а багато договорів про екстрадицію включали пункти, що виключали замах на вбивство глав держав із переліку політичних злочинів, які не підлягали видачі. Ситуація загострилася після

⁹ Jensen RB. The first international conference on terrorism: Rome 1898. In: *The Battle against Anarchist Terrorism: An International History, 1878–1934*. Cambridge University Press. 2013. P. 131-184.

вбивства короля Югославії Олександра I та французького міністра закордонних справ у Марселі 9 жовтня 1934 року, коли Італія відмовила у запиті на екстрадицію звинувачених осіб на підставі того, що ці злочини були політичними¹⁰.

У відповідь Ліга Націй у 1937 році спробувала зробити важливий крок у боротьбі з тероризмом, прийнявши Конвенцію про попередження і припинення тероризму. Хоча ця конвенція не набрала чинності, вона є значущим етапом у міжнародному правовому регулюванні тероризму і має історичну цінність як перша спроба систематизувати міжнародні зусилля в боротьбі з цим явищем.

Конвенція намагалася дати визначення тероризму і класифікувати різні форми насильства, що застосовуються з політичними цілями. Хоча визначення в конвенції не стало загальноприйнятим стандартом, це був перший спроба створити правову рамку для боротьби з тероризмом.

Конвенція встановлювала обов'язки для держав-членів щодо запобігання тероризму, включаючи зобов'язання співпрацювати один з одним і підтримувати заходи національної безпеки для боротьби з терористичними загрозами. Це включало обов'язок криміналізувати терористичні дії на національному рівні і передавати терористів до правосуддя.

Конвенція закликала до міжнародного співробітництва в боротьбі з тероризмом, включаючи обмін інформацією, координацію дій правоохоронних органів і допомогу в розслідуванні терористичних актів. Це було важливо для забезпечення ефективного реагування на терористичні загрози на міжнародному рівні.

Конвенція передбачала механізми для запобігання тероризму, такі як заходи щодо навчання і підготовки правоохоронних органів, а також розробку національних стратегій для боротьби з тероризмом.

¹⁰ Chadwick, Elizabeth. Self-Determination, Terrorism, and the International Humanitarian Law of Armed Conflict. The Hague: Martinus Nijhof. 1996.

Причини, чому Конвенція не набрала чинності:

1) політичні та правові суперечки:

У той час були значні політичні і правові суперечки щодо визначення тероризму і заходів, які повинні бути вжиті для його запобігання. Це ускладнювало досягнення консенсусу серед країн-членів Ліги Націй.

2) нестабільність міжнародного середовища:

Міжнародна ситуація того часу була дуже нестабільною, з наближенням Другої світової війни, що відволікло увагу від міжнародного правового регулювання тероризму. Це також сприяло відсутності підтримки для конвенції.

3) відсутність універсального прийняття:

Кількість країн, які підписали та ратифікували конвенцію, була недостатньою для того, щоб вона набула чинності. Без достатньої підтримки з боку міжнародної спільноти, конвенція не змогла стати обов'язковою для виконання.

Конвенція про попередження і припинення тероризму, прийнята Лігою Націй у 1937 році, стала важливим, хоча і не реалізованим, кроком у створенні міжнародного правового регулювання тероризму. Незважаючи на її недійсність, вона заклала основи для подальшого розвитку міжнародних норм і стандартів у боротьбі з тероризмом і продемонструвала важливість міжнародного співробітництва для вирішення глобальних загроз.

Токійська конвенція, офіційно відома як Конвенція про правопорушення та деякі інші дії, вчинені на борту повітряних суден¹¹, була прийнята 14 вересня 1963 року. Це була одна з перших міжнародних угод, яка фокусувалася на тероризмі в авіаційному секторі.

Її мета полягала в забезпеченні безпеки авіаперевезень та захисті повітряного транспорту від терористичних актів.

¹¹ The Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (Tokyo Convention). Tokyo, 14 September 1963. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf>

Конвенція визначає, що правопорушення на борту авіаційного судна є компетенцією країни реєстрації судна. Це дозволяє державам, під прапором яких судно зареєстроване, розслідувати і переслідувати правопорушення.

Конвенція надає екіпажу повноваження для вжиття необхідних заходів для підтримання порядку на борту і забезпечення безпеки пасажирів. Це включає застосування сили для придушення порушників.

Конвенція закладає основи для міжнародної співпраці в розслідуванні та переслідуванні правопорушень на борту авіасуден. Держави-учасниці зобов'язані обмінюватися інформацією і надавати взаємну правову допомогу.

Токійська конвенція була важливим кроком у розвитку міжнародних норм безпеки авіаперевезень і сприяла формуванню подальших правових інструментів для боротьби з тероризмом.

Гаазька конвенція, офіційно відома як Конвенція про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден¹², була прийнята 16 грудня 1970 року. Ця угода була відповіддю на зростання випадків захоплення авіасуден терористами.

Гаазька конвенція була спрямована на боротьбу з незаконним захопленням авіасуден. Вона встановлює кримінальну відповідальність за акти захоплення і визначає їх як серйозні міжнародні злочини.

Конвенція визначає незаконне захоплення як будь-яке захоплення, захоплення чи контролювання повітряного судна, яке порушує його нормальну діяльність і створює загрозу для безпеки.

Держави-учасниці зобов'язані забезпечити кримінальне переслідування осіб, що вчинили незаконне захоплення, незалежно від того, де злочин був скоєний. Вони також зобов'язані надавати взаємну правову допомогу в розслідуваннях і екстрадиціях.

¹² Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (Hague Hijacking Convention), Hague, 16 December 1970. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv2-english.pdf>

Конвенція сприяє міжнародному співробітництву в боротьбі з тероризмом і створює основи для взаємодії між державами в сфері правового регулювання незаконного захоплення повітряних суден.

Токійська конвенція 1963 року і Гаазька конвенція 1970 року стали важливими етапами у розвитку міжнародного правового регулювання боротьби з тероризмом у сфері авіації. Обидві конвенції створили правові основи для забезпечення безпеки авіаперевезень і забезпечили важливі механізми для міжнародного співробітництва у боротьбі з терористичними актами на борту повітряних суден.

Монреальська конвенція¹³ (офіційна назва: Конвенція про боротьбу з незаконними актами, спрямованими проти безпеки цивільної авіації) була прийнята 23 вересня 1971 року в Монреалі. Ця угода стала важливим міжнародно-правовим інструментом у боротьбі з актами тероризму, які загрожують безпеці цивільної авіації.

Ця Конвенція зобов'язує держави забороняти, запобігати та карати певні злочини проти цивільної авіації, зокрема незаконне та умисне знищення повітряного судна, що перебуває в експлуатації.

Згідно з Конвенцією, договірні держави також мають міжнародно-правові зобов'язання щодо кримінального переслідування або видачі осіб, які перебувають на їхній території та підозрюються у вчиненні злочину проти цивільної авіації. Держава, яка затримала правопорушника чи підозрюваного, повинна негайно провести попереднє розслідування обставин справи та повідомити зацікавлені держави про свої висновки. Крім того, держава зобов'язана якнайшвидше доповісти Раді Міжнародної організації цивільної авіації всю відповідну інформацію, що є в її розпорядженні, включаючи обставини будь-якого злочину проти цивільної авіації.

¹³ Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation. Montreal, 23 September 1971.
URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20974/volume-974-I-14118-english.pdf>

Договірні держави також зобов'язані докладати всіх можливих зусиль для запобігання злочинам, зазначеним у статті 1 цієї Конвенції, зокрема знищенню повітряного судна в експлуатації.

Конвенція передбачає, що будь-який спір між двома чи більше державами щодо тлумачення або застосування цієї Конвенції, який не може бути вирішений шляхом переговорів, на вимогу однієї зі сторін передається на розгляд арбітражу. Якщо протягом 6 місяців сторони не дійдуть згоди щодо організації незалежного арбітражного суду з повноваженнями розглядати цей спір, будь-яка сторона може передати справу до Міжнародного Суду.

Міжнародна конвенція про боротьбу із захопленням заручників¹⁴ була прийнята 17 грудня 1979 року в Нью-Йорку. Ця конвенція фокусується на боротьбі з актами тероризму, пов'язаними із захопленням заручників, і є важливою частиною міжнародного правового режиму боротьби з тероризмом.

Конвенція визначає захоплення заручників як акт насильства, що включає взяття заручників, а також незаконне затримання осіб з метою примусу держави чи міжнародної організації до виконання певних вимог.

Конвенція застосовується до злочину прямої участі або співучасті у захопленні чи затриманні заручника, а також погрози вбити, поранити або продовжувати утримувати заручника, як фактичної, так і спроби, з метою примусити державу, міжнародну міжурядову організацію, фізичну особу чи групу осіб вчинити або утриматися від вчинення будь-якого акту як прямої чи непрямої умови для звільнення заручника.

Кожна Держава-учасниця зобов'язана встановити за цей злочин відповідні покарання. У випадках, коли заручників утримують на території Держави-учасниці, ця Держава-учасниця зобов'язана вжити всіх заходів, які

¹⁴ International Convention against the Taking of Hostages. New York, 17 December 1979. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf>

вона вважає доцільними для полегшення становища заручників та забезпечення їх звільнення.

Міжнародна конвенція про боротьбу з бомбовим тероризмом¹⁵ була прийнята 15 грудня 1997 року в Нью-Йорку. Ця конвенція є важливим правовим інструментом у боротьбі з актами тероризму, що пов'язані із використанням вибухових речовин.

Конвенція визначає використання вибухових речовин для здійснення терористичних актів як кримінальне правопорушення. Це включає підготовку, виготовлення, володіння і використання вибухових речовин з метою терористичних актів.

Країни-учасниці повинні криміналізувати дії, пов'язані з бомбовим тероризмом, і вжити необхідних заходів для запобігання таким злочинам. Це включає ефективний контроль над вибуховими речовинами та технологіями, що їх виготовляють.

Прийняття конвенції підкреслило важливість боротьби з тероризмом, що використовує вибухові речовини, і допомогло створити універсальний правовий механізм для протидії таким актам тероризму.

Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму була прийнята 9 грудня 1999 року в Нью-Йорку. Ця конвенція зосереджується на боротьбі з фінансуванням тероризму, яке є критично важливим аспектом сучасної боротьби з тероризмом.

Конвенція визначає фінансування тероризму як надання фінансових ресурсів або іншої матеріальної допомоги з метою підтримки терористичної діяльності або терористичних організацій.

Держави-учасниці зобов'язані криміналізувати фінансування тероризму, створити механізми для виявлення і переривання фінансових

¹⁵ International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. New York, 15 December 1997. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1997/12/19971215%2007-07%20AM/ch_XVIII_9p.pdf

потоків, що підтримують терористичні організації, та забезпечити міжнародну співпрацю в цьому напрямку.

Конвенція передбачає міжнародну співпрацю у боротьбі з фінансуванням тероризму, включаючи обмін інформацією про фінансові операції, координацію розслідувань і правову допомогу в переслідуванні злочинців.

Міжнародна конвенція про боротьбу з актами ядерного тероризму була прийнята 13 вересня 2005 року в Нью-Йорку. Конвенція адресує терористичні акти, що включають використання або загрозу використання ядерних матеріалів та пристроїв.

Конвенція визначає ряд актів як терористичні злочини, включаючи незаконне володіння ядерними матеріалами, їх викрадення, використання для виготовлення ядерних пристроїв, а також загрози застосування таких матеріалів.

Конвенція заохочує міжнародну співпрацю в боротьбі з ядерним тероризмом, включаючи обмін інформацією, підтримку у розслідуваннях та забезпечення ефективної правової допомоги.

Прийняття конвенції підкреслило глобальну стурбованість загрозою ядерного тероризму і створило важливий правовий інструмент для боротьби з потенційними терористичними актами, що включають ядерні матеріали.

Паралельно з глобальними ініціативами розвивалися регіональні механізми.

Європейська конвенція про припинення тероризму була прийнята 27 січня 1977 року в рамках Ради Європи. Ця конвенція мала на меті визначення і заборону терористичних актів та сприяння співпраці між державами-членами у боротьбі з тероризмом. Вона вперше кодифікувала ідею про те, що тероризм повинен розглядатися як серйозна міжнародна загроза, яка потребує спільних зусиль для протидії.

Конвенція Організації Африканської Єдності про запобігання тероризму та боротьбу з ним була прийнята 14 липня 1999 року в Алжирі. Ця

конвенція стала важливим кроком у встановленні правових рамок для боротьби з тероризмом в Африці, надаючи регіональні рішення для проблем, характерних для африканського контексту.

Конвенція Ради Європи про запобігання тероризму була прийнята 16 травня 2005 року і є важливим документом у рамках європейської безпеки. Вона спрямована на посилення міжнародної співпраці у боротьбі з тероризмом та забезпечення ефективних механізмів запобігання і реагування на терористичні загрози.

Ці регіональні механізми відіграють важливу роль у боротьбі з тероризмом, забезпечуючи специфічні правові рамки і координацію зусиль у відповідних регіонах.

На основі проаналізованої інформації можна зробити висновок, що міжнародне правове регулювання боротьби з тероризмом пройшло довгий шлях розвитку, починаючи з кінця XIX століття до наших днів. Цей процес характеризується поступовим розширенням та удосконаленням правових механізмів, спрямованих на протидію різноманітним проявам терористичної діяльності.

Від перших спроб обговорення питань політичного насильства на міжнародних конференціях кінця XIX століття до прийняття спеціалізованих конвенцій у другій половині XX та на початку XXI століття, міжнародне співтовариство невпинно працювало над створенням ефективної правової бази для боротьби з тероризмом. Ключовими віхами цього процесу стали прийняття конвенцій, спрямованих на захист цивільної авіації, боротьбу з захопленням заручників, запобігання фінансуванню тероризму та протидію ядерному тероризму.

Важливо відзначити, що розвиток міжнародного правового регулювання відбувався у відповідь на нові виклики та загрози, які виникали з часом. Кожна нова конвенція або угода була спрямована на заповнення прогалин у існуючому законодавстві та створення більш комплексного підходу до боротьби з тероризмом. Особлива увага приділялася посиленню

міжнародного співробітництва, включаючи обмін інформацією, надання взаємної правової допомоги та координацію зусиль між державами.

Незважаючи на значний прогрес, досягнутий у сфері міжнародного правового регулювання боротьби з тероризмом, ця галузь продовжує розвиватися, адаптуючись до нових форм терористичних загроз та викликів глобальній безпеці. Подальше удосконалення міжнародно-правових механізмів та посилення співпраці між державами залишаються ключовими завданнями у протидії тероризму на глобальному рівні.

Регулювання міграції на міжнародному рівні розпочалося в основному з питань трудової міграції, що стало актуальним після Першої світової війни. Однією з ключових ініціатив у цьому напрямку було створення Міжнародної організації праці (МОП) у 1919 році. Це стало важливим кроком у розвитку міжнародних стандартів і норм у сфері трудової міграції.

МОП була заснована 11 квітня 1919 року як частина Версальського мирного договору, який завершив Першу світову війну. МОП була створена з метою забезпечення справедливих і безпечних умов праці для робітників по всьому світу. Вона стала першою спеціалізованою установою ООН, що займалася питаннями праці, і її діяльність включала аспекти трудової міграції.

МОП почала розробляти міжнародні стандарти для регулювання умов праці, включаючи права трудових мігрантів. Це включало питання, пов'язані з умовами праці, оплатою праці, соціальним захистом і захистом прав трудових мігрантів. Стандарти МОП допомагали забезпечити належний захист для працівників, які працюють за межами своїх рідних країн.

МОП працювала над визначенням принципів захисту прав трудових мігрантів, щоб забезпечити їх справедливе ставлення і захист від експлуатації. Це включало розробку рекомендацій та конвенцій, які забезпечували трудові права та соціальний захист для працівників, що мігрують між країнами.

У 1922 році Ліга Націй розробила важливий інструмент для регулювання міжнародної міграції біженців - паспорт Нансена. Ця система була створена на основі ініціативи Фрітьофа Нансена, норвезького дослідника і гуманіста, який був призначений комісаром Ліги Націй у справах біженців.

Паспорт Нансена був документом, який дозволяв біженцям без громадянства подорожувати між країнами. Він забезпечував міжнародне визнання статусу біженця і полегшував їх переміщення через кордони. Це був перший міжнародний документ, що забезпечував правовий статус особам без громадянства.

Паспорт отримав широку міжнародну підтримку, зокрема від багатьох країн, що дозволило йому стати дієвим інструментом для біженців. Ліга Націй використовувала його як важливий засіб для гуманітарної допомоги та регулювання статусу біженців.

Основною метою паспорта Нансена було забезпечення біженцям правового захисту і полегшення їх інтеграції в нових країнах. Паспорт дозволяв біженцям отримувати доступ до базових прав і послуг, таких як освіта і медичне обслуговування.

Паспорт Нансена відіграв важливу роль у допомозі біженцям у міжвоєнний період, але його використання зменшилось з часом. Незважаючи на це, він залишається важливою історичною інновацією в сфері міжнародного правового регулювання міграції.

У 1938 році був створений Міжурядовий комітет у справах біженців (Intergovernmental Committee on Refugees, IGCR), який став важливою міжнародною організацією для управління питаннями, що стосуються біженців.

IGCR був створений для координації зусиль різних країн у вирішенні проблем, пов'язаних з біженцями. Його завдання включало забезпечення допомоги біженцям, організацію їх переселення, а також пошук рішень для інтеграції біженців у нових країнах.

Комітет зосереджувався на наданні гуманітарної допомоги біженцям і координував дії між урядами і міжнародними гуманітарними організаціями. Він допомагав у розв'язанні проблеми біженців, яка посилилася у зв'язку з політичними і соціальними змінами в Європі.

IGCR працював над створенням міжнародної мережі співпраці для вирішення питань біженців. Це включало обмін інформацією, координацію ресурсів і забезпечення спільних зусиль для покращення життя біженців.

У 1951 році IGCR був реформований і трансформований в Вищий комісаріат ООН у справах біженців (УВКБ ООН). Ця організація продовжила і розширила функції IGCR, ставши основним міжнародним органом, відповідальним за захист і допомогу біженцям по всьому світу.

Створення паспорту Нансена в 1922 році і Міжурядового комітету у справах біженців у 1938 році було важливими етапами в розвитку міжнародного правового регулювання міграції. Ці ініціативи показали зусилля міжнародної спільноти у вирішенні питань біженців і сприяли створенню основ для подальшого розвитку міжнародних інститутів, що займаються правами біженців і мігрантів.

Конвенція про статус біженців, прийнята 28 липня 1951 року в Женеві¹⁶, є ключовим міжнародно-правовим документом у сфері захисту прав біженців. Ця угода закладає основи для визначення правової категорії біженця та створює рамки для міжнародної співпраці у сфері захисту осіб, які змушені залишити свою країну через переслідування або інші серйозні загрози.

Конвенція надає юридичне визначення біженця як особи, яка через обґрунтоване побоювання переслідування з причин раси, релігії, національності, належності до певної соціальної групи або політичних

¹⁶ Convention relating to the Status of Refugees. Geneva, 28 July 1951. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1954/04/19540422%2000-23%20AM/Ch_V_2p.pdf

переконань знаходиться за межами своєї країни і не може або не бажає скористатися захистом цієї країни.

Конвенція забезпечує ряд прав для біженців, включаючи право на не повернення (*non-refoulement*), яке забороняє повернення біженців до країни, де вони можуть бути піддані переслідуванню. Також гарантується право на роботу, доступ до освіти, медичної допомоги та соціального забезпечення на рівні з громадянами країни перебування.

Держави-учасниці зобов'язані забезпечити правовий статус біженців та надати їм захист і допомогу відповідно до положень Конвенції. Це включає реєстрацію статусу біженця, надання тимчасового притулку та забезпечення правового захисту.

Конвенція встановлює процедури для надання статусу біженця, які включають перевірку обґрунтованості страху переслідування і необхідність особи залишити свою країну.

Прийняття Конвенції 1951 року стало важливим етапом у розвитку міжнародного права у сфері захисту біженців. Вона заклала основи для сучасної системи міжнародного захисту та вплинула на подальше формування міжнародного гуманітарного права.

Протокол щодо статусу біженців, прийнятий 31 січня 1967 року ¹⁷, є доповненням до Конвенції про статус біженців 1951 року. Протокол був розроблений для розширення і актуалізації міжнародного правового режиму захисту біженців, зокрема для усунення деяких обмежень Конвенції.

Протокол розширює обсяг охоплення Конвенції, усуваючи обмеження, що стосуються як часових рамок (Конвенція 1951 року обмежувала захист біженців тільки подіями, що сталися до 1 січня 1951 року), так і географічних рамок (Конвенція поширювалася лише на європейські ситуації). Протокол розширює захист на будь-якій території і в будь-який час.

¹⁷ Protocol relating to the Status of Refugees. New York, 31 January 1967. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1967/10/19671004%2007-06%20AM/Ch_V_5p.pdf

Конвенція про статус біженців 1951 року та Протокол 1967 року утворюють основу міжнародного правового режиму захисту біженців. Обидва документи встановлюють правові норми для забезпечення захисту осіб, які змушені залишити свої країни через переслідування або інші загрози. Їх прийняття стало важливим кроком у розвитку міжнародного гуманітарного права та підтримці прав людини на глобальному рівні.

Міжнародна конвенція про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей була прийнята 18 грудня 1990 року Генеральною Асамблеєю ООН. Ця конвенція стала важливим міжнародним документом, що спрямований на захист прав трудових мігрантів та їхніх сімей, що забезпечує всебічний правовий захист для цих осіб.

Конвенція гарантує трудовим мігрантам права, які включають рівні умови праці та заробітної плати, соціальне забезпечення, медичне обслуговування, а також захист від дискримінації та експлуатації. Вона також встановлює стандарти для забезпечення належних умов праці та життя трудових мігрантів.

Конвенція також передбачає захист прав членів сімей трудових мігрантів, що включає право на возз'єднання сімей, доступ до освіти та медичних послуг.

Країни-учасниці зобов'язані вжити всі необхідні заходи для забезпечення прав трудових мігрантів та їхніх сімей відповідно до конвенції. Це включає забезпечення законодавства, яке відповідає стандартам конвенції, та сприяння виконанню її положень.

Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітрію був прийнятий 15 листопада 2000 року¹⁸ як доповнення до Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності. Протокол став важливим

¹⁸ Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. New York, 15 November 2000. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-b&chapter=18

міжнародним інструментом у боротьбі з незаконною міграцією та організованою злочинністю.

Протокол визначає незаконний ввіз мігрантів як дії, що пов'язані з організацією або сприянням незаконному перетворенню кордонів мігрантами з метою отримання фінансової вигоди або іншого зиску. Це включає використання транспортних засобів, документів та інших засобів для перетворення кордонів нелегально.

Протокол також підкреслює важливість забезпечення прав мігрантів, що перебувають у ситуаціях, пов'язаних із незаконним ввезенням. Це включає гуманний підхід до обробки таких осіб і забезпечення їхньої безпеки та прав.

Таким чином, міжнародне правове регулювання незаконної міграції еволюціонувало від окремих ініціатив до комплексної системи норм та механізмів. Ця система спрямована на подвійну мету: з одного боку, вона прагне запобігти та боротися з незаконною міграцією, а з іншого - забезпечити захист прав та гідності мігрантів, незалежно від їхнього статусу. Незважаючи на досягнутий прогрес, проблема незаконної міграції залишається актуальною, що вимагає подальшого розвитку та вдосконалення міжнародного правового регулювання у цій сфері.

Історичний розвиток міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом та незаконною міграцією відображає еволюцію глобальних викликів та підходів до їх вирішення. Від ранніх спроб регулювання до комплексних сучасних конвенцій, міжнародне співтовариство постійно адаптує свої правові інструменти до нових реалій. Сьогодні ці норми формують складну систему міжнародно-правового регулювання, яка продовжує розвиватися у відповідь на нові загрози та виклики.

Розвиток міжнародно-правового регулювання у сфері протидії тероризму та незаконної міграції пройшов тривалий шлях еволюції, що відображає зміну характеру загроз та підходів до їх подолання. Перші спроби міжнародно-правового регулювання боротьби з тероризмом датуються

кінцем XIX століття і пов'язані з протидією політичному насильству та анархізму. Важливим етапом стала Римська конференція 1898 року, яка заклала основи міжнародного співробітництва у цій сфері.

Суттєвий розвиток міжнародно-правових механізмів протидії тероризму відбувся після Другої світової війни. Було прийнято низку важливих конвенцій, зокрема Токійську конвенцію 1963 р., Гаазьку конвенцію 1970 р., Монреальську конвенцію 1971 р., які сформували правову базу протидії тероризму в авіаційній сфері. Подальший розвиток отримали механізми боротьби із захопленням заручників (Міжнародна конвенція 1979 р.), бомбовим тероризмом (Конвенція 1997 р.), фінансуванням тероризму (Конвенція 1999 р.) та ядерним тероризмом (Конвенція 2005 р.).

Щодо протидії незаконній міграції, то становлення міжнародно-правового регулювання у цій сфері розпочалось із питань трудової міграції після Першої світової війни. Створення МОП у 1919 році стало важливим кроком у розвитку міжнародних стандартів захисту прав трудових мігрантів. Значним досягненням було запровадження паспорта Нансена у 1922 році для регулювання статусу біженців.

Ключовим етапом стало прийняття Конвенції про статус біженців 1951 року та Протоколу до неї 1967 року, які заклали основи сучасного міжнародно-правового режиму захисту біженців. Важливе значення мало також прийняття Міжнародної конвенції про захист прав всіх трудящих-мігрантів та членів їх сімей 1990 року та Протоколу проти незаконного ввозу мігрантів 2000 року.

Аналіз сучасного стану міжнародно-правового регулювання свідчить про формування комплексної системи норм та механізмів протидії тероризму та незаконній міграції. При цьому спостерігається тенденція до поглиблення міжнародного співробітництва, уніфікації підходів та посилення координації зусиль різних держав. Важливим аспектом є забезпечення балансу між ефективною протидією загрозам та захистом прав людини.

Водночас існують певні проблеми та недоліки у міжнародно-правовому регулюванні. Зокрема, відсутнє загальновизнане визначення тероризму, що ускладнює міжнародну співпрацю. Також існують розбіжності у національних підходах до регулювання міграції та надання притулку. Потребують вдосконалення механізми обміну інформацією та координації дій між державами.

Таким чином, міжнародно-правове регулювання протидії тероризму та незаконній міграції продовжує розвиватися у відповідь на нові виклики та загрози. Необхідним є подальше вдосконалення правових механізмів, посилення міжнародного співробітництва та забезпечення ефективної імплементації міжнародних норм у національні правові системи. Особливу увагу слід приділити розвитку превентивних механізмів, посиленню контролю за фінансуванням тероризму та протидії організованим злочинним угрупованням, що займаються незаконною міграцією.

РОЗДІЛ 2

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВІ МЕХАНІЗМИ У СФЕРІ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННОЇ МІГРАЦІЇ

2.1 Міжнародно-правові інструменти протидії фінансування тероризму

Фінансування тероризму є однією з найбільших загроз міжнародній безпеці в сучасному світі. Ефективна протидія цьому явищу вимагає скоординованих зусиль міжнародного співтовариства та розробки відповідних правових інструментів.

Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму, ухвалена 9 грудня 1999 року в Нью-Йорку під егідою ООН¹⁹, є основним міжнародним правовим актом, спрямованим на усунення фінансової підтримки терористичних угруповань та осіб, причетних до терористичної діяльності. Конвенція відіграє ключову роль у глобальній боротьбі з тероризмом, адже перешкодження фінансовим потокам, які підтримують тероризм, є важливим кроком для запобігання терактам, а також зниження їхньої частоти та масштабу.

Відповідно до статті 1 Конвенція "Кошти" означають активи будь-якого роду, матеріальні чи нематеріальні, рухомі чи нерухомі, незалежно від способу їх придбання, а також юридичні документи або акти у будь-якій формі, в тому числі в електронній або цифровій, які засвідчують право на такі активи або участь у них, включаючи банківські кредити, дорожні чеки, банківські чеки, поштові перекази, акції, цінні папери, облігації, векселя, акредитиви, але не обмежуючись ними²⁰.

Як бачимо, Конвенція надає чітке визначення фінансування тероризму, охоплюючи будь-які дії, що включають надання або збір коштів із наміром

¹⁹ Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Нью-Йорку. 9 грудня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_518

²⁰ Так само, Ст. 1

або з розумінням того, що ці кошти будуть використані для терористичних актів.

Такий підхід дозволяє притягати до відповідальності не тільки безпосередніх учасників нападів, а й тих, хто надає їм фінансову підтримку. Конвенція відповідно до статті 5 також зобов'язує держави-учасниці криміналізувати фінансування тероризму в національному законодавстві та встановити відповідні покарання, сприяючи уніфікації підходів у різних країнах та ефективному притягненню винних до відповідальності²¹.

Конвенція передбачає обов'язкове замороження активів, що можуть бути використані для підтримки тероризму, включаючи фінансові ресурси та інші активи, які потенційно можуть сприяти терористичній діяльності. Важливим аспектом є також міжнародне співробітництво для виявлення, блокування та конфіскації коштів, пов'язаних з терористичною діяльністю, що включає обмін інформацією між фінансовими установами та правоохоронними органами різних країн.

Конвенція встановлює юрисдикцію держав-учасниць над злочинами, пов'язаними з фінансуванням тероризму, якщо вони були вчинені на їхній території, проти їхніх громадян, або ж стосуються осіб, які проживають у цих державах, що дозволяє уникнути правових прогалин та забезпечити відповідальність незалежно від місця вчинення злочину. Важливим положенням є також зобов'язання держав-учасниць співпрацювати у видачі осіб, обвинувачених у фінансуванні тероризму, навіть якщо між державами немає угоди про екстрадицію. Конвенція також вимагає запровадження ефективних механізмів контролю за діяльністю недержавних суб'єктів, таких як благодійні організації, що можуть використовуватися для фінансування тероризму.

Ця Конвенція є важливим кроком у міжнародних зусиллях, спрямованих на запобігання терористичним актам, адже фінансові ресурси є

²¹ Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, Ст. 5

ключовим фактором, що дозволяє терористичним організаціям здійснювати операції, вербувати членів та поширювати ідеологію. Запобігання фінансуванню тероризму сприяє зниженню глобальної терористичної активності та зміцненню міжнародної безпеки. Від моменту ухвалення Конвенції у 1999 році багато країн приєдналися до неї, створивши потужну міжнародну систему для боротьби з фінансовими потоками тероризму. Вона також сприяла ухваленню додаткових національних заходів у сфері контролю за фінансовими операціями, підвищення прозорості фінансового сектору та посилення контролю за благодійними організаціями.

Рада Безпеки ООН відіграє ключову роль у міжнародній боротьбі з тероризмом, ухвалюючи резолюції, які визначають глобальні стратегії та зобов'язання держав-членів. Резолюції 1267 (1999), 1373 (2001) і 2253 (2015) є значними кроками в боротьбі з тероризмом та фінансуванням тероризму. Вони встановлюють міжнародні норми та санкційні механізми для протидії терористичним загрозам.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1267, прийнята в 1999 році, стала важливим кроком у міжнародній боротьбі з тероризмом, зокрема з діяльністю Аль-Каїди та Талібану. Резолюція була реакцією на зростаючу загрозу, яку становили ці терористичні угруповання, і передбачала запровадження суворих санкцій проти них. Основна увага Резолюції була зосереджена на необхідності замороження фінансових активів осіб та організацій, пов'язаних з Аль-Каїдою і Талібаном, запровадження обмежень на їхні поїздки та накладення ембарго на постачання зброї. Для реалізації цих заходів було створено Комітет санкцій, який відповідав за контроль виконання санкцій, регулярне оновлення списку осіб і організацій, на яких поширюються санкції, та моніторинг дотримання положень резолюції державами-членами ООН.

Згідно з резолюцією, усі держави-члени зобов'язувалися заморожувати фінансові активи тих осіб та організацій, які входять до санкційного списку, включаючи блокування банківських рахунків та інших активів. Крім цього,

резолуція передбачала заборону на в'їзд або транзит через територію держав-членів для осіб, пов'язаних з терористичними угрупованнями, що вимагало від країн відмовляти таким особам у візах та дозволах на в'їзд. Ще одним важливим аспектом резолюції було ембарго на постачання зброї та військового обладнання для територій, підконтрольних Талібану, що передбачало обмеження на продаж і транспортування військових товарів.

Резолюція 1267 мала значний вплив на міжнародну боротьбу з тероризмом. Вона сприяла кращій координації між державами та заклала основу для створення глобальної системи санкцій, спрямованої на боротьбу з терористичними організаціями. Резолюція також встановила стандарти для подальшої співпраці між країнами у цій сфері та стала основою для запровадження нових санкційних механізмів проти інших терористичних угруповань, таких як ІДІЛ. Проте реалізація резолюції зіткнулася з певними викликами: деякі країни критикували недостатню координацію між державами-членами та складнощі у відстеженні фінансових потоків терористів. У політичному плані резолюція підкреслила важливість глобальної співпраці у боротьбі з тероризмом та привернула увагу до необхідності протидії терористичним мережам як серйозній міжнародній загрозі.

Резолюція Ради Безпеки ООН 1373, прийнята у відповідь на терористичні атаки 11 вересня 2001 року в США²², стала значущим етапом у посиленні міжнародних заходів боротьби з тероризмом та протидії його фінансуванню. Вона накладає на всі держави-члени ООН зобов'язання вжити необхідних заходів для запобігання фінансовій підтримці терористичної діяльності, що включає заборону будь-якої форми сприяння терористичним актам. Держави повинні криміналізувати фінансування тероризму у своєму законодавстві, забезпечивши, щоб фінансування терористичних груп і

²² Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373 : Постанова Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF#Text>

пов'язаних з ними дій вважалося кримінальним злочином, що карається відповідно до національних законів.

Резолюція 1373 також зобов'язує країни заморожувати активи осіб та організацій, пов'язаних з тероризмом, зокрема блокувати банківські рахунки та будь-яке інше майно, що може використовуватися для терористичних цілей. Крім того, вона закликає держави до активного обміну інформацією про підозрілі фінансові транзакції з іншими країнами та міжнародними організаціями, що сприяє виявленню і блокуванню фінансових потоків, пов'язаних з терористичною діяльністю.

Ще одним важливим аспектом резолюції є акцент на міжнародній співпраці в боротьбі з тероризмом, включаючи розслідування, екстрадицію та надання правової допомоги між державами-членами ООН. Для нагляду за виконанням вимог Резолюції 1373 було створено спеціальний Комітет, який займається моніторингом, технічною допомогою державам та аналізом заходів, вжитих для боротьби з фінансуванням тероризму.

Резолюція 1373 мала значний вплив, зокрема:

1. Вона сприяла уніфікації міжнародних зусиль у боротьбі з тероризмом, створивши єдиний підхід до криміналізації фінансування терористичної діяльності.

2. Стимулювала внутрішньодержавні зміни, коли багато країн переглянули своє законодавство відповідно до вимог резолюції, розширивши кримінальні кодекси та створивши нові органи для боротьби з фінансуванням тероризму.

3. Зміцнила міжнародну співпрацю, розвиваючи обмін інформацією та спільні розслідування між державами.

4. Виявила певні виклики у впровадженні, зокрема через труднощі реалізації заходів у країнах з нестабільною політичною ситуацією або обмеженими правовими можливостями. Деякі критики також вказували на випадки, коли резолюцію використовували для посилення контролю над населенням і обмеження громадянських свобод.

Загалом, Резолюція 1373 (2001) стала важливим кроком у міжнародній боротьбі з тероризмом, створивши обов'язкові вимоги щодо запобігання фінансуванню терористичної діяльності, зміцнила міжнародне співробітництво і забезпечила нові механізми виявлення та блокування фінансових ресурсів, пов'язаних з тероризмом.

Резолюція Ради Безпеки ООН № 2253 ²³ була прийнята у відповідь на зростаючу загрозу, яку представляла терористична організація Ісламська Держава Іраку і Леванту (ІДІЛ), яка після свого проголошення в 2014 році продемонструвала високу здатність до організації терористичних атак і насильницьких дій у різних країнах. Ця резолюція стала важливим кроком у посиленні міжнародного тиску на ІДІЛ, розширивши вже існуючий санкційний режим Ради Безпеки ООН, включивши ІДІЛ до списку терористичних організацій, що підлягають санкціям. Вона також встановила додаткові обмеження для осіб та організацій, які співпрацюють із цією терористичною мережею.

Держави-члени ООН зобов'язуються заморожувати фінансові активи ІДІЛ, її членів та осіб, які її підтримують, а також блокувати рахунки, що можуть використовуватись для фінансування терористичної діяльності. Для цього передбачено заходи щодо контролю за фінансовими потоками, які можуть бути спрямовані на підтримку ІДІЛ, включаючи перевірку та блокування транзакцій, що можуть слугувати терористичним цілям. Резолюція також вводить заборону на постачання зброї та інших матеріалів, що можуть бути використані ІДІЛ, і закликає держави запобігати контрабанді зброї, боєприпасів і техніки, які можуть потрапити до рук терористів.

Крім того, у рамках цієї резолюції розширено список осіб та організацій, пов'язаних з ІДІЛ, які підлягають індивідуальним санкціям,

²³ Resolution 2253 (2015) Adopted by the Security Council at its 7587th meeting, on 17 December 2015. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/437/45/pdf/n1543745.pdf>

зокрема забороні на подорожі та заморожуванню активів. Резолюція також закликає до тісної співпраці між державами-членами та міжнародними організаціями для ефективного виконання санкцій і протидії терористичним угрупованням, включаючи обмін інформацією, спільні розслідування та координацію зусиль. Особливу увагу приділено підвищенню обізнаності та боротьбі з радикалізацією через просвітницькі програми і кампанії з протидії екстремізму.

Прийняття Резолюції 2253 мало вагомий вплив на боротьбу з ІДІЛ: міжнародний тиск ускладнив фінансування та постачання зброї терористам, що вплинуло на здатність ІДІЛ продовжувати свою діяльність та організовувати теракти. Резолюція також стимулювала більшу міжнародну координацію у боротьбі з тероризмом, посилюючи обмін інформацією між країнами та міжнародними організаціями, що сприяло більш ефективному блокуванню фінансових потоків і ресурсів. Однак на етапі реалізації було виявлено певні труднощі, пов'язані з координацією зусиль між державами та забезпеченням повного виконання санкцій. Загалом, Резолюція 2253 (2015) стала важливим кроком у міжнародній боротьбі з тероризмом і підкреслила значення міжнародної співпраці та координації зусиль у протидії глобальним терористичним загрозам, створивши нові механізми для блокування фінансування та постачання ресурсів, необхідних для функціонування ІДІЛ.

Ці резолюції створюють юридично обов'язкові зобов'язання для держав-членів ООН щодо протидії фінансуванню тероризму.

Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF)²⁴ є міжнародним органом, що займається розробкою стандартів і просуванням ефективних заходів для боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Заснована в 1989 році, FATF розробила 40

²⁴ Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): офіційний веб-сайт. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

рекомендацій, що стали основою для національних і міжнародних зусиль у протидії фінансовим злочинам.

Серед ключових аспектів рекомендацій FATF є оцінка ризиків і застосування ризик-орієнтованого підходу: країни повинні проводити аналіз ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму у своїх юрисдикціях, виявляючи вразливі сфери, такі як фінансові послуги й нерухомість, де можуть здійснюватися фінансові злочини. Це дозволяє зосереджувати зусилля на сферах із високим ризиком і ефективніше використовувати ресурси. Також FATF рекомендує державам криміналізувати фінансування тероризму, охоплюючи як пряме надання коштів на терористичні акти, так і допомогу терористичним організаціям. Законодавство має охоплювати підтримку тероризму навіть у випадках, коли особи чи організації не залучені до терористичних актів безпосередньо.

Крім того, FATF рекомендує застосування цільових фінансових санкцій проти терористів, включаючи заморожування активів осіб і організацій, причетних до тероризму, та заборону на міжнародні фінансові транзакції. Щоб уникнути зловживань некомерційними організаціями, FATF передбачає необхідність контролю над їхньою діяльністю, перевірки джерел фінансування та забезпечення прозорості фінансових операцій через регулярні перевірки та аудити.

Іншим важливим аспектом рекомендацій є посилення міжнародного співробітництва через обмін інформацією про фінансові операції, осіб і організації, причетні до фінансування тероризму. FATF також закликає до спільних розслідувань, технічної допомоги країнам, що потребують підтримки у впровадженні заходів боротьби з фінансовими злочинами.

Загалом рекомендації FATF є фундаментом для міжнародної боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму, встановлюючи правові й практичні заходи для підвищення ефективності контролю за фінансовими потоками та міжнародної співпраці у протидії фінансовим злочинам.

На регіональному рівні також ведеться діяльність з протидії фінансуванню тероризму. Так, Директива ЄС 2015/849²⁵, також відома як П'ята директива про боротьбу з відмиванням грошей (5AMLD), є важливим законодавчим актом Європейського Союзу, спрямованим на посилення заходів протидії відмиванню грошей та фінансуванню тероризму. Прийнята у 2015 році, вона доповнює та вдосконалює попередні директиви в цій сфері.

Основною метою Директиви є запобігання використанню фінансової системи ЄС для цілей відмивання грошей і фінансування тероризму. Вона надає правові та практичні інструменти для боротьби з фінансовими злочинами. Директива охоплює всі фінансові та нефінансові установи в ЄС, включаючи банки, страхові компанії, азартні ігри та інші фінансові посередники.

Директива вимагає від держав-членів ЄС проведення оцінки ризиків відмивання грошей і фінансування тероризму. Це дозволяє зосередити ресурси на найбільш вразливих секторах і зменшити можливість зловживання фінансовими системами.

У відповідь на результати оцінки ризиків, держави повинні впроваджувати відповідні заходи для посилення контролю за фінансовими транзакціями та запобігання злочинним активностям.

Директива посилює вимоги до проведення перевірки клієнтів (Know Your Customer - KYC) для фінансових установ. Це включає більш суворі вимоги щодо ідентифікації клієнтів та моніторингу їхньої діяльності. Фінансові установи зобов'язані повідомляти про підозрілі транзакції до відповідних органів. Це допомагає у виявленні та розслідуванні можливих випадків відмивання грошей або фінансування тероризму.

Директива вимагає від держав-членів створення національних реєстрів бенефіціарних власників компаній і трастів, що дозволяє з'ясувати кінцевих

²⁵ Директива ЄС 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text

власників активів і зменшити можливість їх використання для фінансування тероризму. Директива встановлює механізми для накладення фінансових санкцій на осіб і організації, які мають відношення до терористичної діяльності, що включає заморожування активів та обмеження фінансових транзакцій.

Директива сприяє покращенню обміну інформацією між державами-членами ЄС та з третіми країнами у питаннях, що стосуються відмивання грошей і фінансування тероризму.

Вона інтегрує положення інших міжнародних стандартів і конвенцій, таких як рекомендації FATF, для забезпечення комплексного підходу до боротьби з фінансовими злочинами.

Директива ЄС 2015/849 є важливим кроком у забезпеченні ефективного контролю за фінансовими системами Європейського Союзу з метою боротьби з відмиванням грошей і фінансуванням тероризму. Її положення сприяють посиленню заходів з перевірки клієнтів, боротьби з підозрілими транзакціями та покращення міжнародної співпраці, що є критично важливим для забезпечення фінансової безпеки та боротьби з глобальними фінансовими загрозами.

Таким чином, міжнародно-правові інструменти протидії фінансуванню тероризму формують комплексну систему, що охоплює різні аспекти цієї проблеми. Ефективність цих інструментів залежить від їх послідовної імплементації на національному рівні та постійної адаптації до нових викликів. Міжнародне співтовариство повинно продовжувати зусилля з удосконалення правової бази та механізмів співпраці для ефективної протидії фінансуванню тероризму в умовах, що постійно змінюються.

2.2 Механізми міжнародного співробітництва у сфері протидії незаконній міграції

Незаконна міграція є однією з найгостріших глобальних проблем сучасності, що ставить перед міжнародним співтовариством складні виклики.

Цей феномен, обумовлений різноманітними економічними, соціальними, політичними та екологічними факторами, негативно впливає на стабільність держав, соціальний лад, а також права і безпеку самих мігрантів. У зв'язку з цим, вирішення проблеми незаконної міграції вимагає скоординованих та ефективних дій на міжнародному рівні, що передбачають співпрацю між країнами, розробку спільних політик і заходів, а також зміцнення міжнародно-правових інструментів.

Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що є частиною Конвенції ООН проти транснаціональної організованої злочинності був прийнятий резолюцією 55/25 Генеральної Асамблеї від 15 листопада 2000 року ²⁶ і є ключовим міжнародно-правовим інструментом, спрямованим на боротьбу з незаконною міграцією. Його основна мета полягає у попередженні та боротьбі з незаконним ввезенням мігрантів, а також у захисті прав людей, які стають жертвами цієї діяльності.

Протокол визначає поняття "незаконний ввіз мігрантів", яке охоплює будь-які дії, спрямовані на отримання матеріальної або іншої вигоди через незаконне переміщення осіб через міжнародні кордони. Відповідно до цього документу, держави-учасники зобов'язані криміналізувати такі дії у своїх національних законодавствах, передбачаючи відповідні покарання для осіб, які займаються незаконним ввезенням мігрантів.

Крім того, Протокол встановлює зобов'язання держав щодо співпраці у боротьбі з цією проблемою. Це включає обмін інформацією між країнами, координацію дій правоохоронних органів, а також надання взаємної правової допомоги у розслідуванні, переслідуванні та покаранні осіб, які займаються незаконним ввезенням мігрантів. Окремий акцент зроблено на необхідності забезпечення безпеки та захисту прав мігрантів, включаючи надання їм допомоги у разі, якщо вони стали жертвами незаконної діяльності.

²⁶ Протокол проти незаконного ввозу мігрантів по суші, морю і повітря, що доповнює Конвенцію Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_790#Text

Цей Протокол також підкреслює важливість міжнародного співробітництва в області запобігання незаконному ввезенню мігрантів, що включає не лише репресивні заходи, але й створення умов, які знижують привабливість таких дій. Це може включати підтримку розвитку в країнах походження мігрантів, забезпечення більш справедливому доступу до легальних шляхів міграції, а також підвищення рівня обізнаності серед населення про ризики та небезпеки, пов'язані з незаконною міграцією.

Конвенція про статус біженців 1951 року ²⁷ є першим і найбільш значущим міжнародним договором, який встановлює стандарти захисту біженців. Вона була прийнята в післявоєнній Європі, коли мільйони людей залишилися без домівок через наслідки Другої світової війни. Конвенція визначає біженця як особу, яка через обґрунтовані побоювання переслідувань за ознаками раси, релігії, національності, приналежності до певної соціальної групи або політичних переконань знаходиться поза межами країни свого громадянства і не може або не бажає скористатися її захистом.

Основними принципами Конвенції є: принцип невисилання (*non-refoulement*), який забороняє державам висилати або повертати біженця до країни, де його життя або свобода можуть опинитися під загрозою; право біженців на доступ до суду, працевлаштування та освіти в країні притулку; і захист від дискримінації за ознаками раси, релігії або країни походження.

Протокол 1967 року доповнює Конвенцію, усуваючи її часові та географічні обмеження. Спочатку Конвенція застосовувалася лише до осіб, які стали біженцями внаслідок подій, що відбулися до 1 січня 1951 року, та надавала можливість державам обмежувати свою відповідальність до біженців з Європи. Протокол зняв ці обмеження, поширивши Конвенцію на всіх біженців, незалежно від часу та місця виникнення їхнього статусу.

Хоча Конвенція 1951 року та Протокол 1967 року не були спрямовані на вирішення проблем незаконної міграції, вони значно вплинули на

²⁷ Конвенція ООН про статус біженців 1951 року. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MU51K02U>

міграційну політику держав, визначаючи, що люди, які рятуються від переслідувань, повинні отримувати захист, а не каратися за незаконний перетин кордону. Захист прав біженців, закріплений у цих документах, зобов'язує держави-учасниці знаходити баланс між забезпеченням національної безпеки та дотриманням міжнародних зобов'язань. Держави повинні розрізняти осіб, що потребують міжнародного захисту, від тих, хто мігрує з економічних причин, і надавати належний захист першим, навіть якщо вони перетнули кордон нелегально.

Конвенція та Протокол також сприяють формуванню міжнародної системи захисту біженців, яка вимагає співпраці між державами, щоб жодна людина не залишалася без притулку і захисту через свій статус біженця.

Щодо інституційних механізмів співробітництва, Міжнародна організація з міграції (МОМ)²⁸, заснована в 1951 році і яка наразі об'єднує понад 170 держав-членів, є провідною міжурядовою організацією, що займається питаннями міграції. Її головна місія полягає в забезпеченні впорядкованої та гуманної міграції на глобальному рівні, а також у координації міжнародних зусиль, спрямованих на ефективне управління міграцією та боротьбу з незаконною міграцією. МОМ реалізує свою діяльність через декілька основних напрямів, одним із яких є надання технічної допомоги державам у розробці міграційної політики. Співпрацюючи з урядами, організація допомагає формувати національні політики та законодавство, надаючи експертні консультації щодо стратегій запобігання незаконній міграції та захисту прав мігрантів. Це включає розробку політик управління кордонами, процедури надання притулку, захисту прав мігрантів і боротьби з торгівлею людьми, що підвищує ефективність держав у подоланні проблем незаконної міграції.

Іншим важливим напрямом діяльності МОМ є реалізація програм добровільного повернення мігрантів, які сприяють поверненню мігрантів, що

²⁸ Міжнародна організація міграції: офіційний веб-сайт. URL: <https://ukraine.iom.int/uk>

опинилися в ситуації незаконного перебування, до їхніх країн походження. Ці програми охоплюють усі етапи процесу повернення, надаючи мігрантам підтримку від забезпечення безпеки під час виїзду до надання допомоги з реінтеграції на батьківщині, а також фінансову та матеріальну допомогу для соціального й економічного відновлення після повернення, що знижує ймовірність повторної незаконної міграції.

Крім того, МОМ активно проводить дослідження і збирає дані щодо міграційних процесів, надаючи міжнародній спільноті та урядам необхідну інформацію для прийняття обґрунтованих рішень. Збір і аналіз даних про міграцію допомагають виявляти ключові причини незаконної міграції, ризики для мігрантів і оцінювати ефективність політик та програм, спрямованих на протидію незаконній міграції. Отримана інформація дозволяє МОМ розробляти рекомендації та пропонувати нові підходи для поліпшення управління міграцією на національному й міжнародному рівнях. Важливу роль у глобальній системі управління міграцією, особливо в аспектах боротьби з незаконною міграцією, МОМ виконує через надання технічної допомоги, реалізацію програм добровільного повернення та дослідження. Це сприяє розробці ефективних політик і підходів, які відповідають сучасним викликам у сфері міграції, забезпечуючи більш безпечні, упорядковані та гуманні умови для мігрантів і підвищуючи рівень міжнародного співробітництва в цій галузі.

Управління Верховного комісара ООН у справах біженців (УВКБ ООН)²⁹ є провідною міжнародною організацією, відповідальною за захист біженців, осіб без громадянства та інших категорій осіб, які потребують міжнародного захисту. Хоча основна місія УВКБ ООН полягає в забезпеченні прав і безпеки біженців, організація також відіграє важливу роль у вирішенні проблем, пов'язаних з незаконною міграцією, особливо в контексті змішаних міграційних потоків.

²⁹ Управління Верховного комісара ООН у справах біженців: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>

Змішані міграційні потоки включають як біженців, які рятуються від переслідувань і конфліктів, так і економічних мігрантів, які шукають кращих умов життя. У таких ситуаціях особливо складно розрізнити між цими групами, що створює виклики для держав, які намагаються ефективно управляти своїми кордонами та міграційними процесами.

УВКБ ООН працює над тим, щоб біженці та особи, які потребують міжнародного захисту, не були позбавлені можливості отримати притулок і захист внаслідок посилення заходів проти незаконної міграції. Організація допомагає державам розробляти політики та процедури, які дозволяють ідентифікувати осіб, що потребують міжнародного захисту, серед змішаних міграційних потоків, та забезпечувати їхні права відповідно до міжнародних стандартів.

УВКБ ООН активно співпрацює з урядами країн для покращення механізмів управління міграцією. Організація надає експертну підтримку та рекомендації щодо створення ефективних систем, які дозволяють розрізнити між біженцями та економічними мігрантами, запобігаючи зловживанням у процесі надання притулку. Це включає розробку процедур для швидкої ідентифікації осіб, які потребують захисту, та запровадження механізмів для розгляду їхніх справ у відповідності до міжнародного права.

УВКБ ООН також сприяє зміцненню співпраці між країнами походження, транзиту та призначення мігрантів, щоб забезпечити більш ефективне вирішення проблеми незаконної міграції. Це включає обмін інформацією, координацію зусиль у сфері охорони кордонів та посилення заходів з боротьби з незаконною міграцією, зокрема з торгівлею людьми.

Окрім біженців, УВКБ ООН займається захистом вразливих груп серед мігрантів, таких як жінки, діти та жертви торгівлі людьми, які можуть потрапити до змішаних міграційних потоків. Організація надає підтримку цим групам через свої програми захисту, включаючи надання правової допомоги, доступ до житла, охорони здоров'я та освіти.

УВКБ ООН також розробляє та реалізує програми, спрямовані на забезпечення доступу мігрантів до правосуддя та захисту від експлуатації та зловживань. Це особливо важливо для осіб, які перебувають у ситуації незаконної міграції та можуть бути вразливими до порушень прав людини.

УВКБ ООН активно працює над підвищенням обізнаності про права біженців і проблеми, з якими стикаються люди, змушені залишити свої домівки через переслідування та конфлікти. Організація здійснює просвітницькі кампанії, спрямовані на зміну суспільного сприйняття біженців та мігрантів, протидію дискримінації та ксенофобії.

Ці кампанії також націлені на інформування біженців і мігрантів про їхні права та можливості, а також про ризики, пов'язані з незаконною міграцією. Це включає поширення інформації про безпечні та законні шляхи міграції, доступ до притулку та захисту, а також про послуги, які надаються УВКБ ООН та іншими організаціями.

УВКБ ООН відіграє важливу роль у глобальній системі захисту прав біженців та вирішенні проблем, пов'язаних з незаконною міграцією. Організація допомагає державам розробляти ефективні політики та механізми, що дозволяють забезпечити захист осіб, які потребують міжнародного захисту, у контексті змішаних міграційних потоків. Завдяки своїй діяльності УВКБ ООН сприяє створенню більш гуманного та справедливого підходу до вирішення проблеми незаконної міграції, забезпечуючи дотримання прав біженців та інших уразливих груп населення.

Інтерпол, або Міжнародна організація кримінальної поліції³⁰, є ключовим гравцем у глобальній боротьбі з транснаціональними злочинними мережами, які займаються незаконним переправленням мігрантів. Його діяльність спрямована на координацію між державами-членами для ефективного протидії цим злочинам, які становлять серйозну загрозу безпеці та стабільності у різних регіонах світу.

³⁰ Міжнародна організація кримінальної поліції: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.interpol.int>

Одним із основних завдань Інтерполу є забезпечення співпраці між правоохоронними органами різних країн у боротьбі з транснаціональною злочинністю. Інтерпол надає платформи та інструменти для обміну інформацією між державами, що дозволяє швидко ідентифікувати злочинні мережі, які займаються незаконним переправленням мігрантів. Завдяки Інтерполу правоохоронні органи можуть обмінюватися розвідданими, оперативною інформацією та координувати спільні операції, спрямовані на припинення діяльності таких мереж.

Інтерпол забезпечує держави-члени аналітичними звітами та розвідданими щодо транснаціональних злочинних груп, що займаються незаконним переправленням мігрантів. Завдяки своєму аналітичному підрозділу Інтерпол збирає дані, аналізує тенденції та моделі діяльності таких злочинних мереж. Це дозволяє правоохоронним органам ефективніше виявляти та попереджувати злочини, пов'язані з незаконною міграцією.

Інтерпол регулярно організовує та проводить міжнародні операції, спрямовані на припинення діяльності мереж, що займаються незаконним переправленням мігрантів. Однією з таких операцій є операція *Globus*, яка охоплює різні країни і спрямована на виявлення та арешт осіб, причетних до організації незаконного переправлення мігрантів. Такі операції є важливим елементом у глобальній боротьбі з цим видом злочинної діяльності.

Інтерпол активно сприяє підвищенню професійної підготовки правоохоронних органів у боротьбі з незаконним переправленням мігрантів. Організація проводить тренінги та семінари для правоохоронців з різних країн, навчаючи їх новітнім методам боротьби з цим видом злочинності, а також способам ефективного використання міжнародних інструментів співпраці.

Інтерпол надає державам-членам технічну підтримку та ресурси, необхідні для виявлення та переслідування злочинців, причетних до незаконного переправлення мігрантів. Це включає доступ до спеціалізованих баз даних, таких як база даних зниклих та викрадених осіб, база даних

викрадених паспортів та інші інструменти, які допомагають ідентифікувати мігрантів та злочинців.

Інтерпол відіграє важливу роль у глобальній боротьбі з незаконним переправленням мігрантів, забезпечуючи координацію міжнародного співробітництва, надаючи аналітичну підтримку, організовуючи міжнародні операції та підвищуючи кваліфікацію правоохоронних органів. Завдяки своїй діяльності, Інтерпол допомагає державам-членам ефективно протидіяти транснаціональним злочинним мережам, які займаються незаконною міграцією, що, у свою чергу, сприяє забезпеченню безпеки та стабільності у світі.

Особливу роль відіграє також інститут притулку на борту суден. Якщо особа вчинила злочин на території держави та намагається сховатися на іноземному торговому судні, місцева поліція має право її заарештувати - або до відходу судна з порту, або при його заході в інший порт цієї ж держави. Це усталена норма звичаєвого права щодо кримінальної юрисдикції. Оскільки торговельні судна не мають імунітету від місцевої юрисдикції, вони не можуть надавати притулок особам, які переховуються від правоохоронних органів прибережної держави.

Право притулку на борту військових кораблів у територіальних водах іноземної держави обґрунтовується їх особливим статусом відповідно до міжнародного права та теорією екстериторіальності. Військові кораблі не підпадають під юрисдикцію іноземних портів, де вони перебувають, а статус військовослужбовців в іноземних водах характеризується тим, що вони є "плавучою частиною держави прапора". Тобто держава, якій належать води, повинна ставитися до іноземних військових кораблів як до частини їхньої держави прапора. Тому притулок на борту військових кораблів є логічним наслідком теорії екстериторіальності, а право притулку вважається недоторканим, оскільки судно залишається територією держави свого прапора. При цьому командир має беззаперечне право на власний розсуд

відмовляти в доступі на борт будь-кому, як і кожна держава має право не допускати на свою територію небажаних іноземців, особливо злочинців.

Показовою є справа 1862 року, коли під час окупації США міста Новий Орлеан три іспанські військові судна взяли на борт пасажирів, включаючи американських громадян, які не мали дозволу залишити місто. Уряд США заявив, що військові кораблі можуть надавати притулок лише політичним біженцям, і жодне військове судно іноземної держави не має права висаджувати або приймати на борт у портах США, контрольованих американськими військами, осіб, які не належать до цивільного, військового чи військово-морського персоналу держави прапора.

У XX столітті варто відзначити конфлікт між Аргентиною та Парагваєм після революції 1911 року в Парагваї. Тоді багато розгромлених революціонерів отримали притулок на аргентинських військових суднах. Парагвай оскаржив ці дії, стверджуючи, що притулок не міг бути наданий, оскільки ці особи були не політичними біженцями, а звичайними злочинцями або дезертирами. Крім того, Парагвай звинуватив аргентинську владу в шахрайському перетворенні торгового судна "Ламбаре" на військове з метою створення місця притулку. Цей спір призвів до розриву дипломатичних відносин між двома країнами³¹.

У сфері регулювання права притулку існують три ключові регіональні конвенції:

1) Гаванська конвенція про притулок 1928 року³² встановлює, що держави повинні поважати право притулку, наданого політичним біженцям у дипломатичних місіях. Притулок має надаватися лише у невідкладних випадках і на період, необхідний для відновлення безпеки шукача. Після зникнення загрози приймаюча держава може вимагати від біженця залишити територію, а держава, що надала притулок, має право вимагати гарантій

³¹ Sinha S. Asylum and International Law. Springer : Science & Business Media. 1971. 366 с..

³² Гаванська конвенція про притулок. OAS Official Records, OEA/Ser.X/I. Treaty Series 34. 1928. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf>

безпечного виїзду. Конвенція забороняє надавати притулок особам, звинуваченим у неполітичних злочинах.

2) Конвенція Монтевідео про політичний притулок 1933 року ³³ деталізує питання, недостатньо висвітлені в Гаванській конвенції. Вона роз'яснює відмінність між політичними та звичайними злочинцями, встановлює, що неполітичні злочинці мають бути передані місцевій владі, та надає державі, яка надає притулок, право визначати характер скоєного злочину.

3) Каракаська конвенція про дипломатичний притулок 1954 року ³⁴ кодифікує попередні угоди та практику. Вона закріплює право (не обов'язок) держав надавати дипломатичний притулок, підтверджує право держави визначати характер злочину та терміновість справи. Конвенція визначає місця надання притулку: легації, військові судна, табори та літаки, за винятком суден на ремонті. У разі розриву дипломатичних відносин наданий притулок зберігається.

Доповідь Генерального секретаря ООН від 1975 року щодо дипломатичного притулку виявила суттєві розбіжності в позиціях держав щодо цього питання³⁵. 36 країн, включаючи Австрію, Канаду, Францію та Данію, виступили проти використання дипломатичних місій для надання притулку, вважаючи це порушенням функціонального імунітету. Бельгія, Ямайка, Лівія, Норвегія та Швеція підтримали право притулку лише з гуманітарних міркувань.

Польща та Сінгапур категорично заперечили проти інституту дипломатичного притулку, вважаючи його регіональним інструментом Латинської Америки та втручанням у внутрішні справи держав. Японія,

³³ Конвенція Монтевідео про політичний притулок. Організація Американських Держав. 1933. URL: <https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html>.

³⁴ Каракаська конвенція про дипломатичний притулок. Організація Американських Держав. 1954. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3823c.html>.

³⁵ Question of Diplomatic Asylum. Report of the Secretary-General. A/10139 (Part II). 22 September, 1975. URL: <https://www.unhcr.org/publications/question-diplomatic-asylum-report-secretary-general-0>

Нігер, Туреччина висловили сумніви щодо актуальності цього питання, а Франція, Німеччина, Іспанія, СРСР, США та Велика Британія вказали на його політичну делікатність.

Натомість Афганістан підтримав ідею створення універсального міжнародного документа щодо дипломатичного притулку. Аргентина, як учасниця Каракаської конвенції, розглядала цей інститут як важливий гуманітарний механізм захисту від переслідувань. Австралія, Колумбія та Гренада наголошували на необхідності визнання дипломатичного притулку через зростаючу політичну нестабільність у світі.

Європейський Союз (ЄС) розробив низку регіональних механізмів співробітництва для ефективного управління кордонами, боротьби з незаконною міграцією та забезпечення безпеки на території ЄС. Серед найважливіших інструментів і агентств, що відіграють ключову роль у цих процесах, є Frontex, Європейська система спостереження за кордонами (EUROSUR), та Шенгенська інформаційна система (SIS).

Frontex, Європейське агентство з прикордонної та берегової охорони, є основним агентством ЄС, яке займається координацією та підтримкою держав-членів у питаннях управління зовнішніми кордонами Союзу. Його діяльність охоплює кілька ключових напрямів. По-перше, Frontex надає оперативну підтримку, проводячи спільні операції на зовнішніх кордонах ЄС, зокрема на морських і сухопутних ділянках, для запобігання незаконній міграції. Агентство надає технічну й людську підтримку державам-членам, включаючи розгортання патрулів, спеціалізованої техніки та груп. Крім того, Frontex займається аналізом ризиків, пов'язаних із незаконною міграцією та іншими загрозами на кордонах, що дозволяє створювати ефективні стратегії для підвищення безпеки. Ще один напрям діяльності агентства – організація повернення нелегальних мігрантів до країн походження, включаючи координацію спільних операцій із депортації та надання технічної підтримки державам-членам. Нарешті, Frontex забезпечує підвищення кваліфікації

прикордонників, організовуючи навчання й тренінги, що сприяє їхньому професійному розвитку та підвищенню ефективності управління кордонами.

Європейська система спостереження за кордонами (EUROSUR) є комплексною інформаційною платформою, розробленою для покращення управління зовнішніми кордонами Європейського Союзу. Ця система була створена з метою забезпечення ефективнішого контролю за кордонами, зокрема в умовах зростаючих викликів, пов'язаних із незаконною міграцією та транскордонною злочинністю.

Основні завдання EUROSUR включають спостереження та обмін інформацією. Система надає можливість державам-членам здійснювати постійний моніторинг ситуації на зовнішніх кордонах, що дозволяє виявляти загрози у реальному часі. Завдяки цьому держави можуть швидше реагувати на ситуації, пов'язані із незаконною міграцією, що, в свою чергу, сприяє підвищенню рівня безпеки.

Крім того, EUROSUR відіграє важливу роль у попередженні криз. Система дозволяє країнам-учасникам ідентифікувати потенційні загрози на ранніх стадіях, що дає змогу вжити превентивних заходів для запобігання кризовим ситуаціям на кордонах. Це особливо важливо в умовах, коли наплив біженців або незаконних мігрантів може призвести до серйозних гуманітарних та безпекових викликів.

Додатково, EUROSUR сприяє координації дій між державами-членами та відповідними агентствами ЄС, такими як Frontex. Ця координація є критично важливою для забезпечення ефективного управління кордонами, адже вона дозволяє зосередити зусилля всіх залучених сторін на спільних цілях. Спільна робота забезпечує більш скоординовані і злагоджені дії в боротьбі з незаконною міграцією, сприяючи втіленню політики безпеки та прав людини в практику.

Таким чином, EUROSUR є важливим інструментом у забезпеченні безпеки та управлінні зовнішніми кордонами ЄС, пропонуючи рішення для

покращення обміну інформацією, запобігання криз та координації між державами та агентствами.

Шенгенська інформаційна система (SIS) є однією з найзначніших і найважливіших баз даних у рамках Європейського Союзу, що підтримує функціонування Шенгенської зони. Ця система була створена для забезпечення безпеки та управління зовнішніми кордонами держав-членів, а також для поліпшення співпраці між національними правоохоронними органами. Основні функції SIS спрямовані на контроль за безпекою, боротьбу з злочинністю та підвищення ефективності правоохоронних органів.

По-перше, важливою функцією SIS є контроль на кордонах. Система дозволяє прикордонним службам країн-членів швидко перевіряти особи, які перетинають зовнішні кордони ЄС. Це досягається завдяки доступу до інформації про осіб, які можуть бути причетні до злочинної діяльності або мають підстави для затримання чи депортації. Таким чином, SIS сприяє виявленню потенційних загроз безпеці, що є критично важливим у контексті зростання транснаціональної злочинності.

По-друге, SIS використовується для пошуку осіб та майна, що включає в себе зниклих безвісти людей, викрадені транспортні засоби, документи та інше майно. Ця функція є важливим елементом у боротьбі з транснаціональною злочинністю, оскільки дозволяє оперативно відстежувати та ідентифікувати об'єкти або осіб, пов'язаних із кримінальними справами. Завдяки SIS правоохоронні органи можуть оперативно реагувати на виклики, пов'язані зі злочинами, та забезпечувати безпеку у Шенгенській зоні.

По-третє, Шенгенська інформаційна система є важливим інструментом для співпраці між правоохоронними органами держав-членів. SIS забезпечує обмін інформацією, необхідною для розслідування злочинів та попередження терористичних актів. Це включає в себе не лише передачу даних про осіб, але й інформацію про кримінальні справи, що сприяє більш ефективному розслідуванню і попередженню злочинної діяльності.

Загалом, SIS відіграє ключову роль у забезпеченні безпеки та стабільності в Шенгенській зоні, пропонуючи державам-членам необхідні інструменти для контролю на кордонах, пошуку осіб та майна, а також для ефективної правоохоронної співпраці. Це робить систему важливим елементом у боротьбі з незаконною міграцією та транснаціональною злочинністю в Європі.

Регіональні механізми співробітництва в Європейському Союзі, такі як Frontex, EUROSUR та Шенгенська інформаційна система (SIS), відіграють ключову роль у забезпеченні безпеки кордонів, боротьбі з незаконною міграцією та транскордонною злочинністю. Вони забезпечують координацію дій, обмін інформацією та оперативну підтримку держав-членів, що сприяє ефективному управлінню міграційними процесами та забезпеченню стабільності та безпеки в ЄС.

Обмін інформацією є важливим компонентом міжнародної співпраці в боротьбі з незаконною міграцією. Це передбачає створення ефективних механізмів для обміну даними між країнами та організаціями, що забезпечує швидке реагування на загрози, виявлення незаконних маршрутів та притягнення до відповідальності організаторів незаконної міграції.

По-перше, одним з основних кроків у зміцненні співробітництва між державами є створення спільних баз даних. Такі бази можуть містити інформацію про підозрюваних осіб і групи, зокрема дані про осіб, підозрюваних у причетності до організації незаконної міграції, а також про злочинні мережі, які займаються перевезенням мігрантів. Крім того, важливо документувати та аналізувати маршрути, якими користуються нелегальні мігранти, та методи, що використовуються для уникнення виявлення правоохоронними органами. Також необхідно включати інформацію про фінансові транзакції, пов'язані з незаконною міграцією, щоб відстежувати фінансові потоки і виявляти ключових організаторів.

По-друге, обмін розвідувальною інформацією про маршрути та методи незаконної міграції є одним з найефективніших способів протидії цій

проблемі. Це охоплює виявлення та моніторинг нових маршрутів, оскільки злочинні організації постійно змінюють свої тактики для уникнення виявлення. Обмін даними дозволяє оперативно реагувати на ці зміни та вжити відповідних заходів для блокування нових шляхів. Також важливо постійно оновлювати інформацію про методи перевезення, включаючи використання фальшивих документів або інших хитромудрих способів транспортування.

Окрім того, важливим аспектом є обмін інформацією про підозрілих осіб і групи, що включає дані про організаторів, водіїв, власників транспортних засобів та інших осіб, причетних до незаконної міграції. Це може включати фотографії, біографічні дані та записи про попередні арешти або кримінальні справи.

Таким чином, обмін інформацією є критично важливим інструментом у глобальній боротьбі з незаконною міграцією. Спільні бази даних та розвідувальна інформація про маршрути і методи перевезення мігрантів забезпечують ефективну координацію між державами, зміцнюють здатність до швидкого реагування на загрози та зменшують можливості для злочинних мереж, які займаються організацією незаконної міграції. Така співпраця не лише покращує захист національних кордонів, але й підвищує безпеку мігрантів, запобігаючи їх експлуатації та зловживанням з боку організаторів незаконної міграції.

Спільні операції відіграють ключову роль у міжнародних зусиллях проти незаконної міграції, оскільки вони дозволяють державам об'єднувати свої ресурси та експертизу для ефективнішого виявлення та припинення діяльності злочинних мереж, які займаються організацією незаконного переправлення мігрантів. Основні напрямки таких операцій охоплюють скоординовані дії для розкриття злочинних схем і спільне патрулювання кордонів.

Одним з основних аспектів скоординованих операцій є виявлення та припинення діяльності злочинних мереж. Це передбачає співпрацю між

державами та міжнародними організаціями для боротьби з транснаціональними злочинними групами, залученими в незаконну міграцію. У цьому контексті важливими є обмін інформацією та розвідувальними даними, коли країни перед проведенням операцій діляться відомостями про злочинні групи, їхні схеми та маршрути. Це дозволяє ефективніше планувати дії та визначати цілі для затримання.

Крім того, аналіз фінансових потоків є важливою складовою скоординованих операцій. Виявлення та блокування фінансів, пов'язаних із незаконною міграцією, допомагає послабити злочинні мережі. Одночасні затримання ключових членів таких груп у кількох країнах є ще одним важливим елементом, оскільки це зменшує ризик втечі або попередження інших учасників злочинних угруповань. Також у рамках спільних операцій проводиться конфіскація активів, таких як транспортні засоби, приміщення та інші ресурси, які використовуються для організації незаконної міграції.

Спільне патрулювання кордонів є ще одним ефективним методом запобігання незаконній міграції, оскільки воно дозволяє країнам об'єднувати зусилля для контролю за рухом через свої кордони. Основні аспекти цього патрулювання включають підвищення ефективності прикордонного контролю через об'єднані патрульні підрозділи, що складаються з представників кількох держав. Це забезпечує швидшу реакцію на спроби незаконного перетину кордону.

Спільне патрулювання також сприяє покращенню усвідомлення загроз, обміну досвідом та навчання правоохоронних органів методам виявлення і запобігання незаконній міграції. Використання сучасних технологій, таких як безпілотники, системи відеоспостереження та тепловізори, дозволяє ефективніше моніторити кордони і виявляти незаконних мігрантів. Важливою є також координація з іншими службами, такими як митниця, імміграційна служба та берегова охорона, для забезпечення комплексного підходу до охорони кордонів.

Таким чином, спільні операції, які включають скоординовані дії з виявлення і припинення діяльності злочинних мереж, а також спільне патрулювання кордонів, є важливими інструментами в боротьбі з незаконною міграцією. Вони сприяють об'єднанню ресурсів, підвищенню ефективності контролю за кордонами, оперативному реагуванню на загрози та обміну інформацією для нейтралізації транснаціональних злочинних угруповань. Такі ініціативи зміцнюють міжнародне співробітництво та забезпечують безпеку на глобальному рівні.

Технічна допомога є важливим елементом у боротьбі з незаконною міграцією, охоплюючи кілька ключових аспектів, таких як навчання персоналу прикордонних та міграційних служб і надання технічного обладнання для контролю кордонів. Ці заходи сприяють підвищенню ефективності в боротьбі з незаконною міграцією та забезпеченню надійного управління міграційними процесами.

Однією з основних складових технічної допомоги є навчання персоналу прикордонних і міграційних служб. Це підвищує кваліфікацію та підготовленість співробітників до протидії незаконній міграції. Важливими аспектами навчання є вдосконалення професійних навичок, що допомагає службам виявляти та контролювати незаконну міграцію. Це включає в себе навички розпізнавання фальсифікованих документів, техніки перевірки особи, а також методи запобігання контрабанді.

Персонал також отримує знання про міжнародні норми та стандарти, які регулюють боротьбу з незаконною міграцією, включаючи права біженців та обов'язки держав відповідно до міжнародних угод. Тренінги з використання нових технологій дозволяють навчитися працювати з сучасними інструментами, такими як системи біометричної ідентифікації, засоби для виявлення підроблених документів та програмне забезпечення для моніторингу кордонів. Використання практичних сценаріїв під час навчання дозволяє співробітникам отримати реальний досвід у вирішенні питань, пов'язаних із незаконною міграцією.

Щодо надання технічного обладнання для контролю кордонів, то воно є необхідною складовою сучасного прикордонного контролю. Це обладнання може включати системи відеоспостереження та моніторингу, які забезпечують постійний контроль за ситуацією на кордонах, дозволяючи виявляти підозрілі активності в реальному часі. Безпілотники використовуються для патрулювання важкодоступних ділянок кордону, забезпечуючи візуальний моніторинг, що допомагає виявляти незаконні перетини.

Біометричні системи дозволяють збирати та аналізувати біометричні дані для верифікації особистості та виявлення підроблених документів. Мобільні лабораторії використовуються для перевірки автентичності документів на місці, а системи радіоелектронного моніторингу дають змогу виявляти спроби незаконного переправлення мігрантів через радіозв'язок. Інформаційні системи для обміну даними дозволяють різним країнам співпрацювати, перевіряти документи та взаємодіяти в режимі реального часу.

Отже, технічна допомога, що включає навчання персоналу прикордонних і міграційних служб, а також надання сучасного технічного обладнання, є критично важливою для ефективної боротьби з незаконною міграцією. Вона підвищує ефективність контролю за кордонами, поліпшує здатність виявляти та припиняти незаконні перетини кордону, а також підтримує розробку та реалізацію політики управління міграцією. Спільні зусилля в цих напрямках забезпечують надійний і злагоджений підхід до вирішення цієї глобальної проблеми.

Інформаційні кампанії є важливим інструментом у боротьбі з незаконною міграцією, особливо в країнах, звідки мігранти виїжджають. Їхня мета полягає в тому, щоб інформувати потенційних мігрантів про ризики та небезпеки, пов'язані з незаконною міграцією, а також надати достовірну інформацію про легальні шляхи міграції та доступні можливості. Основні компоненти таких кампаній охоплюють підвищення обізнаності про ризики,

зокрема експлуатацію, небезпеки під час подорожі (наприклад, переправлення через небезпечні території) та ризики арешту й депортації. Для цього використовують різноманітні медіа-ресурси, такі як радіо, телебачення, соціальні мережі та друковані матеріали.

Крім того, важливо надавати інформацію про легальні альтернативи, такі як програми працевлаштування, навчання або притулку, які можуть бути доступні для осіб, що розглядають міграцію. Також необхідно промоціювати безпечні маршрути переїзду, інформуючи про процеси подання заявок на візи або інші документи, потрібні для легальної міграції. Залучення місцевих спільнот через співпрацю з організаціями та лідерами громад забезпечує широкий розподіл інформації на місцевому рівні. Важливим аспектом є міжнародне співробітництво, що включає спільні кампанії між країнами походження та країнами призначення для узгодженого підходу до роз'яснювальної роботи.

Програми розвитку відіграють критичну роль у вирішенні корінних причин незаконної міграції, таких як бідність, безробіття та нестабільність. Основні аспекти таких програм включають економічний розвиток через реалізацію проектів, спрямованих на поліпшення економічних умов у країнах походження, створення нових робочих місць, підтримку малого та середнього бізнесу, розвиток інфраструктури та покращення доступу до фінансових ресурсів. Це допомагає зменшити економічний тягар, що часто є основною причиною незаконної міграції.

Також важливими є інвестиції в освіту та професійне навчання для молоді та дорослих, що підвищує їх кваліфікацію та конкурентоспроможність на ринку праці. Програми розвитку сільських районів сприяють покращенню умов життя в сільській місцевості, де зазвичай спостерігається високий рівень еміграції через відсутність можливостей. Поліпшення доступу до медичних послуг, освіти та соціального захисту також може зменшити потребу у міграції через соціальну та економічну нестабільність.

Співпраця з міжнародними організаціями, донорами та приватним сектором дозволяє залучати ресурси для фінансування проектів розвитку в країнах походження. Таким чином, інформаційні кампанії та програми розвитку є критично важливими елементами стратегій запобігання незаконній міграції. Вони допомагають підвищити обізнаність про ризики та можливості, пов'язані з міграцією, а також вирішують економічні та соціальні проблеми, що спричиняють міграцію. Спільні зусилля в цих напрямках сприяють зменшенню незаконної міграції та забезпечують більш стабільні й безпечні умови життя в країнах походження.

Виклики та перспективи розвитку міжнародного співробітництва у боротьбі з незаконною міграцією є багатограними. По-перше, існує різниця в підходах держав до цієї проблеми, що ускладнює координацію зусиль та реалізацію ефективних політик. Кожна країна має свої пріоритети, ресурси та правові системи, що призводить до різноманітності в термінології, криміналізації дій та впровадженні політик. Наприклад, деякі держави зосереджуються на посиленні охорони кордонів і криміналізації незаконної міграції, тоді як інші акцентують увагу на гуманітарних підходах та підтримці прав мігрантів.

По-друге, існує складність у балансуванні між безпекою та правами людини. З одного боку, посилення безпеки може призводити до порушення прав мігрантів, таких як право на захист і гуманність. Міжнародні та національні зобов'язання щодо прав людини вимагають надання правової та гуманітарної підтримки, що іноді суперечить суворим заходам безпеки.

По-третє, динаміка міграційних процесів, що постійно змінюються під впливом соціально-економічних, політичних та кліматичних факторів, ускладнює ситуацію. Злочинні мережі, що займаються незаконною міграцією, швидко адаптуються до нових умов, використовуючи сучасні технології та методи для обходу контролю. Це ставить перед правоохоронними органами нові виклики та потребує постійного вдосконалення стратегій і технологій.

Перспективи розвитку міжнародного співробітництва включають посилення регіонального співробітництва, яке може призвести до більш ефективного вирішення проблем незаконної міграції. Спільні зусилля сусідніх країн можуть охоплювати обмін інформацією, спільні операції та координацію політик і ресурсів. Ініціативи, такі як спільні прикордонні патрулі, допоможуть створити злагоджену відповідь на виклики міграції.

Важливим кроком є також розробка механізмів раннього попередження, які дозволять виявляти нові міграційні тенденції та потенційні загрози. Це може включати моніторинг соціально-економічних і політичних змін у країнах походження та транзиту, а також аналіз шляхів і методів нелегального переправлення. Раннє виявлення таких трендів забезпечить можливість швидшого реагування і реалізації превентивних заходів.

Окрім того, інтеграція новітніх технологій, таких як штучний інтелект і аналіз великих даних, у системи контролю міграції може суттєво підвищити ефективність цих систем. Ці технології можуть бути використані для покращення моніторингу кордонів, виявлення шахрайських схем, прогнозування міграційних потоків та вдосконалення процесів перевірки, а системи на основі штучного інтелекту можуть автоматизувати виявлення підозрілих патернів.

На завершення, розробка комплексних підходів, що поєднують заходи протидії незаконній міграції з програмами розвитку, може бути більш ефективною в довгостроковій перспективі. Це включає не лише забезпечення безпеки та контроль міграційних потоків, але й інвестиції в економічний розвиток, освіту та соціальні послуги в країнах походження мігрантів. Такий підхід допоможе вирішити корінні причини міграції та зменшити тиск на міграційні системи країн призначення.

Ефективна боротьба з незаконною міграцією вимагає врахування численних викликів і запровадження інноваційних стратегій. Посилення міжнародного та регіонального співробітництва, інтеграція новітніх технологій, розвиток механізмів раннього попередження і комплексні

підходи до міграційної політики є ключовими аспектами, які можуть допомогти зменшити незаконну міграцію та забезпечити більш ефективний контроль над міграційними процесами.

Міжнародне співробітництво у сфері протидії незаконній міграції характеризується різноманітністю механізмів та підходів. Ефективність цього співробітництва залежить від здатності міжнародного співтовариства адаптуватися до нових викликів та знаходити баланс між забезпеченням безпеки та захистом прав людини. Подальший розвиток механізмів співпраці повинен фокусуватися на посиленні превентивних заходів, вдосконаленні обміну інформацією та розробці комплексних стратегій, що враховують глибинні причини незаконної міграції.

РОЗДІЛ 3

НАЦІОНАЛЬНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ТА ПРАКТИЧНІ АСПЕКТИ ПРОТИДІЇ ТЕРОРИЗМУ ТА НЕЗАКОННІЙ МІГРАЦІЇ

3.1. Національні нормативно-правові акти та проблеми імплементації міжнародно-правових норм у законодавство України

Національні нормативно-правові акти у сфері боротьби з тероризмом є ключовими інструментами для забезпечення безпеки в межах конкретних країн і відповідності міжнародним стандартам. У світлі зростаючої загрози тероризму, держави розробляють та імплементують законодавство, яке намагається не тільки запобігти терористичним актам, але й ефективно реагувати на них, підтримуючи правопорядок і захищаючи права громадян.

Прийняття та реалізація таких законів часто є частиною ширшої стратегії національної безпеки, яка може включати міжнародне співробітництво, обмін інформацією, а також інтеграцію з міжнародними стандартами та конвенціями. У цьому контексті національні нормативно-правові акти також повинні враховувати захист прав людини, забезпечуючи баланс між безпекою і правами громадян.

Важливість національних нормативно-правових актів у сфері боротьби з тероризмом зумовлюється необхідністю створення правових механізмів для виявлення, розслідування і переслідування терористичних актів, а також для забезпечення ефективної координації між різними державними органами і міжнародними партнерами. Тому розробка, імплементація та постійний перегляд цих актів є критичними для забезпечення національної безпеки та стабільності.

Закон України "Про боротьбу з тероризмом" від 2003 року ³⁶ є ключовим нормативно-правовим актом, який визначає основи діяльності

³⁶ Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text>

державних органів, їхні повноваження та обов'язки у сфері протидії тероризму. Він закладає правові, організаційні та методичні основи боротьби з цим явищем, встановлює загальні принципи запобігання, виявлення, припинення терористичної діяльності, а також мінімізації її наслідків.

Цей закон дає чітке визначення поняття тероризму та терористичного акту, включаючи будь-які незаконні дії, які загрожують життю і здоров'ю людей, громадській безпеці чи державній цілісності. Він регулює основні засади організації антитерористичної діяльності, в тому числі запровадження спеціального режиму проведення антитерористичних операцій.

Закон визначає суб'єкти боротьби з тероризмом, серед яких ключову роль відіграють Служба безпеки України, Міністерство внутрішніх справ, Національна поліція, Міністерство оборони, прикордонна служба та інші органи. Їх діяльність спрямована на:

1. Запобігання тероризму – шляхом контролю за діяльністю осіб, які можуть бути причетними до терористичних угруповань, проведення оперативно-розшукових заходів і міжнародної співпраці.

2. Розслідування терористичних актів – з використанням спеціальних методів розслідування та правових механізмів.

3. Ліквідацію наслідків терористичних дій – через координацію зусиль усіх служб, залучених до ліквідації надзвичайних ситуацій.

Особлива увага приділяється захисту прав і свобод громадян під час проведення антитерористичних заходів. Закон також передбачає запровадження заходів з мінімізації терористичних загроз, зокрема, забезпечення захищеності об'єктів критичної інфраструктури, транспорту та громадських місць.

Кримінальний Кодекс України ³⁷ чітко визначає кримінальну відповідальність за тероризм та пов'язані з ним злочини, закріплюючи їх у статтях 258–258-5.

Стаття 258 "Терористичний акт" встановлює, що терористичний акт охоплює будь-які дії, які створюють небезпеку для життя чи здоров'я людей, заподіюють значну майнову шкоду або інші тяжкі наслідки, якщо такі дії вчиняються з метою порушення громадської безпеки, залякування населення, провокації воєнного конфлікту чи міжнародного ускладнення, або для впливу на рішення державних органів, міжнародних організацій чи громадських об'єднань. До терористичних дій належать застосування зброї, вибухів, підпалів, а також погрози їх вчинення.

Статті 258-1 – 258-5 деталізують відповідальність за злочини, пов'язані з тероризмом:

1. Стаття 258-1 "Втягнення у вчинення терористичного акту" передбачає покарання за вербування, підбурювання чи інші дії, спрямовані на залучення осіб до терористичної діяльності.

2. Стаття 258-2 "Публічні заклики до вчинення терористичного акту" криміналізує пропаганду тероризму, у тому числі через медіа чи інтернет, що сприяє поширенню ідей насильства.

3. Стаття 258-3 "Створення терористичної групи чи організації" визначає відповідальність за організацію чи керівництво терористичною групою, а також за участь у ній.

4. Стаття 258-4 "Сприяння вчиненню терористичного акту" охоплює фінансування, матеріальне забезпечення, надання інформації чи засобів для здійснення терористичних актів.

³⁷ Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1237>

5. Стаття 258-5 "Фінансування тероризму" встановлює відповідальність за надання чи збирання коштів, майна чи послуг, які прямо чи опосередковано спрямовані на підтримку терористичної діяльності.

Кримінальний кодекс також передбачає жорсткі покарання для винних осіб, включаючи тривалі терміни позбавлення волі або навіть довічне ув'язнення у разі, якщо терористичні акти призвели до загибелі людей чи інших надзвичайно тяжких наслідків.

Таким чином, законодавство України створює чітку систему кримінально-правової відповідальності за тероризм, охоплюючи як безпосередні дії терористичного характеру, так і діяльність, що сприяє чи забезпечує їхнє вчинення. Це дозволяє комплексно боротися з терористичними загрозами на всіх рівнях.

Закон України "Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення" (2020 р.)³⁸ створює правову основу для боротьби з відмиванням грошей, фінансуванням тероризму та розповсюдженням зброї масового знищення. Він імплементує міжнародні зобов'язання України, зокрема стандарти FATF і ЄС, та встановлює поняття і механізми запобігання цим загрозам. Закон визначає обов'язки фінансових установ і суб'єктів у перевірці, моніторингу транзакцій та повідомленні про підозрілі операції.

Ключову роль виконує Державна служба фінансового моніторингу, яка аналізує інформацію та координує діяльність органів. Закон забезпечує міжнародну співпрацю, зокрема обмін інформацією з іншими країнами, та передбачає санкції за порушення його норм. Таким чином, він є важливим інструментом забезпечення фінансової та національної безпеки України.

³⁸ Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-ІХ. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text>

Концепція боротьби з тероризмом в Україні (2019 р.)³⁹, затверджена Указом Президента № 688/2019, визначає стратегічні підходи до запобігання, виявлення та нейтралізації терористичних загроз. Тероризм розглядається як організована діяльність, спрямована на досягнення політичних, ідеологічних або релігійних цілей шляхом насильства, що створює загрозу національній безпеці.

Документ спрямований на підвищення ефективності державної політики, вдосконалення правових механізмів, координацію діяльності державних органів та розвиток міжнародного співробітництва. Важливу роль відіграють Національний координаційний центр, Служба безпеки України та інші правоохоронні структури.

Концепція акцентує увагу на інтеграції з міжнародними стандартами, превентивних заходах, освітніх програмах та наукових дослідженнях. Передбачено моніторинг ефективності заходів, що дозволяє оперативно адаптувати стратегії. Цей документ забезпечує комплексний підхід до боротьби з тероризмом із дотриманням прав громадян.

Закон України "Про Службу безпеки України"⁴⁰ визначає СБУ як головний орган у боротьбі з тероризмом. СБУ є спеціалізованим органом державної влади, що забезпечує національну безпеку, протидію тероризму та захист державних інтересів. Основні завдання включають контррозвідувальну діяльність, оперативно-розшукову роботу для виявлення та нейтралізації терористичних загроз, а також захист критичної інфраструктури.

СБУ координує антитерористичні операції, виявляє та ліквідує терористичні осередки, співпрацює з іншими правоохоронними органами і міжнародними партнерами, бере участь у міжнародних операціях та обміні

³⁹ Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text>

⁴⁰ Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text>

інформацією. Діяльність СБУ у сфері боротьби з тероризмом підлягає правовому контролю, забезпечуючи дотримання прав людини і законності.

Закон також регулює функціонування спеціалізованих підрозділів, що здійснюють оперативне реагування на терористичні загрози, і передбачає прозорість та підзвітність їхніх дій. У загальному, Закон України "Про Службу безпеки України" встановлює СБУ як основний державний орган, відповідальний за боротьбу з тероризмом в Україні, визначаючи її роль, функції та обов'язки у забезпеченні національної безпеки.

Постанова Кабінету Міністрів України 2023 року⁴¹ затверджує порядок участі суб'єктів боротьби з тероризмом у спільних заходах із іноземними державами та міждержавними об'єднаннями, а також регулює проведення антитерористичних операцій із залученням іноземних сил на території України та за кордоном. Документ визначає процедури участі українських органів у міжнародних антитерористичних заходах, функції та обов'язки суб'єктів боротьби з тероризмом (СБУ, Нацполіція, Держприкордонслужба тощо), механізми залучення і координації з іноземними партнерами, а також правила планування, виконання та моніторингу операцій. Постанова встановлює порядок залучення ресурсів і фінансування спільних заходів, забезпечує захист прав і безпеку учасників операцій та цивільного населення. Особлива увага приділяється звітності, моніторингу та оцінці ефективності проведених заходів для вдосконалення майбутніх дій.

Ці акти формують правову основу для протидії тероризму в Україні. Вони визначають інституційну структуру, повноваження органів влади, механізми співпраці та основні напрями державної політики у цій сфері.

Незаконна міграція є серйозним викликом для багатьох країн, включаючи Україну. Для ефективної протидії цьому явищу в Україні

⁴¹ Про затвердження Порядку участі суб'єктів боротьби з тероризмом у спільних антитерористичних заходах за участю іноземних держав або міждержавних об'єднань, а також проведення антитерористичних заходів та операцій із залученням сил і засобів іноземних держав або міждержавних об'єднань на території України та інших держав: Постанова Кабінету міністрів України від 24 листопада 2023 р. № 1246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1246-2023-п#Text>

створено комплексну законодавчу базу. Розглянемо основні нормативно-правові акти, що регулюють цю сферу.

Конституція України ⁴², як основний закон держави закладає фундаментальні принципи міграційної політики. Стаття 26 визначає правовий статус іноземців та осіб без громадянства, а стаття 33 гарантує свободу пересування та вибору місця проживання.

Стаття 26 Іноземці та особи без громадянства, що перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, - за винятками, встановленими Конституцією, законами чи міжнародними договорами України.

Іноземцям та особам без громадянства може бути надано притулок у порядку, встановленому законом.

Стаття 33 Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом.

Громадянин України не може бути позбавлений права в будь-який час повернутися в Україну.

Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" ⁴³ встановлює правовий режим для іноземців і осіб без громадянства, визначаючи їхні права, обов'язки та порядок в'їзду, перебування і виїзду з України. Іноземцям і особам без громадянства гарантуються особисті, соціальні, економічні та юридичні права, включаючи право на освіту, працю, медичне обслуговування, соціальний захист і правову допомогу. Вони зобов'язані дотримуватися законів України,

⁴² Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254k/96-вр#Text>

⁴³ Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text>

реєструвати місце проживання та сплачувати податки. В'їзд здійснюється за візою чи безвізовим режимом, перебування регулюється строками дії віз або дозволів, а виїзд обов'язковий після завершення терміну перебування. Закон передбачає спеціальні режими для біженців і військовослужбовців, адміністративні заходи за порушення, такі як депортація, та співпрацю з міжнародними організаціями з питань правового статусу іноземців.

Закон України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" є ключовим інструментом, що регулює правовий режим іноземців в Україні, забезпечуючи правову основи для їх легального перебування та захисту прав на території держави.

Закон України "Про імміграцію"⁴⁴ регулює умови та порядок імміграції іноземців і осіб без громадянства в Україну, встановлюючи правові основи для організації імміграційних процесів і забезпечення їх легального статусу. Він визначає процедури подання заяв, вимоги до документів, класифікацію іммігрантів (постійних, тимчасових, особливих випадків) та категорії імміграційних дозволів (постійне і тимчасове проживання). Іммігранти мають право на соціальний захист, медичне обслуговування, освіту, але зобов'язані дотримуватися законів, сплачувати податки та дотримуватися умов свого статусу. Закон передбачає підстави для відмови у дозволі на імміграцію, процедури депортації та враховує міжнародні угоди. Контроль за дотриманням закону здійснює міграційна служба, яка проводить перевірки та забезпечує реалізацію імміграційної політики.

Кримінальний кодекс України (ст. 332)⁴⁵ передбачає кримінальну відповідальність за незаконне переправлення осіб через державний кордон. Просте порушення карається позбавленням волі на 3–5 років, а дії, що

⁴⁴ Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 року № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text>

⁴⁵ Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1237>

створюють небезпеку чи вчинені повторно або групою осіб, – на 5–7 років із додатковими санкціями. Вчинення злочину організованою групою або з корисливих мотивів карається позбавленням волі на 7–9 років із конфіскацією майна.

Закон України "Про прикордонний контроль"⁴⁶ визначає правову основу для здійснення прикордонного контролю та регулює порядок перетину кордону, зокрема для боротьби з незаконною міграцією та транскордонною злочинністю. Основні положення закону включають визначення ключових термінів, органи, відповідальні за контроль (Державна прикордонна служба України та митні органи), процедуру перетину кордону, вимоги до документів, а також права та обов'язки осіб, що перетинають кордон. Закон також регулює контроль за транспортними засобами, спеціальні заходи і процедури, взаємодію з іншими державами та органами, а також встановлює санкції за порушення. Цей закон сприяє забезпеченню національної безпеки та ефективному функціонуванню прикордонного контролю в Україні.

Закон України "Про Державну прикордонну службу України"⁴⁷ визначає правові основи діяльності Державної прикордонної служби України (ДПСУ), яка відповідає за охорону державного кордону, контроль за перетином кордону та боротьбу з незаконною міграцією. Закон регулює структуру ДПСУ, її повноваження, функції, а також права і обов'язки особового складу. ДПСУ має право на проведення розслідувань, затримання порушників та застосування фізичної сили. Закон також визначає вимоги до співпраці з іншими органами та державами, контроль та звітність, а також джерела фінансування та матеріально-технічне забезпечення служби. Цей

⁴⁶ Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 року № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text>

⁴⁷ Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text>

закон є основою для ефективної діяльності ДПСУ щодо охорони кордону та забезпечення національної безпеки.

Стратегія державної міграційної політики України на період до 2025 року⁴⁸ визначає напрямки та пріоритети управління міграційними процесами, включаючи боротьбу з незаконною міграцією. Основні цілі — ефективне управління міграцією, захист прав мігрантів та адаптація до глобальних тенденцій. Принципи включають законність, гуманність, прозорість та сприяння інтеграції мігрантів. Пріоритети: посилення контролю за незаконною міграцією, покращення міграційної інфраструктури, забезпечення правового захисту та соціальна інтеграція мігрантів. Заходи з протидії незаконній міграції включають профілактику, співпрацю з міжнародними організаціями та іншими державами. Стратегія також передбачає оцінку та моніторинг її ефективності.

Національне законодавство України у сфері протидії незаконній міграції є досить розвиненим та охоплює різні аспекти цієї проблеми. Воно включає як загальні закони, що визначають правовий статус іноземців та порядок перетину кордону, так і спеціальні норми, спрямовані на боротьбу з незаконною міграцією. Важливу роль відіграють також стратегічні документи, які визначають напрямки розвитку міграційної політики.

У сучасному глобалізованому світі тероризм та незаконна міграція становлять серйозні виклики для міжнародної безпеки та національних правових систем. Україна, як активний учасник міжнародної спільноти, стикається з необхідністю ефективної імплементації міжнародно-правових норм у цих сферах.

Неузгодженість термінології в українському законодавстві щодо тероризму створює проблеми в правозастосуванні та міжнародній співпраці. Національні визначення тероризму часто не відповідають міжнародним

⁴⁸ Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text>

стандартам, що призводить до правових прогалин і ускладнює кваліфікацію терористичних актів у судових процесах. Це також ускладнює міжнародну співпрацю, оскільки різні терміни можуть перешкоджати координації дій між країнами та обміну інформацією, що знижує ефективність боротьби з тероризмом на глобальному рівні. Крім того, неузгодженість термінів створює юридичні та адміністративні складнощі, які потребують перегляду законодавства та посилення навчання правоохоронців і суддів. Різниця у термінології може також призвести до правових суперечок в міжнародному контексті, ускладнюючи екстрадицію та правову допомогу. Тому Україні необхідно гармонізувати свої терміни з міжнародними стандартами для покращення правозастосування та міжнародної співпраці.

Недостатня криміналізація окремих форм терористичної діяльності в українському законодавстві є значною проблемою, яка впливає на ефективність боротьби з тероризмом. Вона проявляється в тому, що деякі форми сприяння тероризму, визначені міжнародними актами, не знайшли належного відображення у Кримінальному кодексі України. Це включає, зокрема, сприяння тероризму, таке як фінансування терористичних груп, надання матеріальної або логістичної підтримки, підготовка й вербування осіб для терористичних актів, що можуть бути недостатньо чітко визначені або не криміналізовані. Також, пропаганда тероризму, яка визначена як злочинна діяльність у міжнародних договорах, не завжди належно відображена в українському законодавстві, що ускладнює боротьбу з ідеологічними кампаніями терористів. Крім того, деякі види діяльності терористичних груп, такі як участь у терористичних організаціях або підтримка злочинних об'єднань, не завжди адекватно відображені у Кримінальному кодексі України, що обмежує можливості переслідування таких осіб.

Також існують проблеми в адаптації українського законодавства до міжнародних стандартів, зокрема через неповне виконання міжнародних зобов'язань і гармонізацію національних норм з міжнародними визначеннями

терористичних злочинів. Це ускладнює криміналізацію всіх форм тероризму, зокрема, тих, що визначені міжнародними договорами. В результаті, правоохоронні органи і суди можуть зіткнутися з труднощами у доведенні провини осіб, які займаються терористичною діяльністю, а прогалини в криміналізації можуть призводити до затримок у судових процесах і проблем з забезпеченням справедливого покарання для таких осіб.

Екстрадиція осіб, підозрюваних у тероризмі, є важливою частиною міжнародної боротьби з тероризмом, однак цей процес часто ускладнюється через розбіжності між міжнародними вимогами та національними законодавствами. Однією з основних проблем є відмінності в правових визначеннях тероризму.

Міжнародне право, включаючи конвенції та резолюції ООН, визначає тероризм через загальні принципи, однак не містить єдиного узгодженого визначення. Кожна країна має своє власне визначення тероризму, що може варіюватися за рівнем деталізації та специфічності, що ускладнює правозастосування і може викликати суперечки щодо того, чи є конкретний випадок тероризмом відповідно до національних законів.

Крім того, існують юридичні та процедурні розбіжності. Національні законодавства можуть вимагати різних документів, доказів і процедур для екстрадиції, що може призводити до затримок або відмов у екстрадиції, якщо ці процедури не відповідають міжнародним стандартам.

Деякі країни також мають умови для екстрадиції, як-от вимога наявності подвійного кримінального переслідування або гарантії, що підозрюваний не буде підданий катуванням або смертній карі. Політичні та дипломатичні аспекти також можуть ускладнити процес екстрадиції. Країни можуть відмовлятися екстрадувати осіб, якщо вважають, що запит має політичний характер або якщо підозрюваний може бути переслідуваний з політичних мотивів. Наявність або відсутність міжнародних угод або двосторонніх договорів про екстрадицію також може впливати на можливість виконання запитів про екстрадицію.

Нарешті, гарантії прав людини є важливим аспектом у процесі екстрадиції. Країни можуть відмовлятися від екстрадиції, якщо існує ризик порушення прав людини, таких як катування або несправедливий суд, що призводить до конфліктів між правами осіб і міжнародними зобов'язаннями.

Недостатній захист прав мігрантів є значною проблемою в контексті боротьби з незаконною міграцією, оскільки національне законодавство не завжди відповідає міжнародним стандартам. Міжнародні конвенції, такі як Конвенція про статус біженців (1951) та Міжнародна конвенція про захист прав трудящих-мігрантів (1990), гарантують певні права для мігрантів, зокрема захист від примусового повернення, доступ до юридичної допомоги та гуманітарні умови проживання.

Проте українське законодавство не повністю відповідає цим стандартам. Незаконні мігранти часто мають обмежений доступ до юридичних консультацій, медичних послуг, освіти та соціального забезпечення. Закони, спрямовані на боротьбу з незаконною міграцією, можуть передбачати жорсткі заходи, такі як тривале затримання без судового розгляду або депортацію без права на оскарження. Крім того, вони можуть стати жертвами трудової експлуатації та соціальних зловживань через відсутність правового статусу, що порушує їхні права на гідні умови праці та безпеку.

Відсутність ефективної міжвідомчої координації у боротьбі з незаконною міграцією створює серйозні проблеми для управління міграційними процесами. Основними труднощами є відсутність єдиного стратегічного підходу, недостатня комунікація між органами, нечіткий розподіл функцій і відповідальностей, відсутність інтегрованих систем моніторингу та бюрократичні бар'єри. Це призводить до дублювання зусиль, втрати інформації, уповільнення процесів та неефективного реагування на міграційні виклики. Рекомендується створення міжвідомчих комісій, впровадження інтегрованих інформаційних систем і покращення комунікаційних механізмів для ефективної боротьби з незаконною міграцією.

3.2. Практичний досвід України у сфері протидії тероризму та незаконній міграції

Дослідження судових справ України щодо тероризму є важливим з кількох причин. По-перше, воно дозволяє вивчити, як вітчизняна правова система застосовує міжнародні та національні норми, що стосуються боротьби з тероризмом, а також які існують прогалини в законодавстві та судовій практиці. По-друге, таке дослідження сприяє глибшому розумінню того, як суди трактують і визначають тероризм, що є ключовим для ефективної боротьби з цією загрозою. Третім аспектом є можливість аналізу дотримання прав людини в контексті боротьби з тероризмом, зокрема щодо гарантій справедливого судочинства та захисту прав обвинувачених. Вивчення судових рішень дає змогу визначити ефективність існуючих антикорупційних та антитерористичних законів, а також оцінити їх вплив на безпеку держави та громадян. Це також дозволяє визначити, чи є відповідність української судової практики міжнародним стандартам і зобов'язанням, до яких країна приєдналася. Дослідження також може підвищити обізнаність про те, які фактори впливають на ухвалення судових рішень у справах тероризму, і яким чином держава реагує на нові терористичні загрози в умовах сучасних викликів.

Так, у справі № 201/13561/14-к розглядалося кримінальне провадження щодо підготовки терористичного акту. Згідно з матеріалами справи, група осіб здійснювала підготовчі дії для вчинення терористичного нападу, спрямованого на підриг залізничної колії під час проходження військового ешелону із технікою Збройних Сил України, яка прямувала до зони проведення антитерористичної операції.

Злочинці займалися пошуком співучасників та необхідних засобів для здійснення вибухів. Їхньою метою було привернення суспільної уваги до власних політичних переконань, демонстрація підтримки незаконних самопроголошених утворень "ДНР" та "ЛНР", а також залякування населення

та провокування воєнного конфлікту на території Дніпропетровської та прилеглих областей.

Місцевий суд визнав обвинуваченого винним у незаконному поводженні зі зброєю (ч. 1 ст. 263 КК України) та готуванні до терористичного акту (ч. 1 ст. 14, ч. 2 ст. 258 КК України). Апеляційний суд підтримав це рішення.

Захист оскаржив вирок у касаційному порядку, наполягаючи на тому, що терористичний акт може бути вчинений виключно учасником терористичної організації. Однак Касаційний кримінальний суд відхилив цей аргумент, наголосивши, що для кваліфікації дій за статтею 258 КК України не обов'язково, щоб особа була членом терористичної організації. Ключовим є встановлення хоча б однієї з цілей, передбачених у диспозиції статті, що й було доведено судом першої інстанції.

Верховний Суд залишив без змін рішення попередніх інстанцій, підтвердивши правильність юридичної кваліфікації злочинних дій⁴⁹. Це рішення встановило важливий прецедент щодо тлумачення складу злочину терористичного акту в українському кримінальному праві.

У справі № 419/2586/18 розглядалося кримінальне провадження щодо громадянки, яка збирала та передавала розвідувальну інформацію про розташування та переміщення військової техніки сил АТО та Збройних Сил України. Ця інформація передавалася її сину, який був учасником незаконних збройних формувань так званої "Народної міліції ЛНР". При цьому обвинувачена цілком усвідомлювала протиправність дій збройних підрозділів самопроголошеної "ЛНР".

Суд першої інстанції визнав обвинувачену винною у двох злочинах: посяганні на територіальну цілісність і недоторканність України (ч. 2 ст. 110 КК України) та сприянні терористичній організації (ч. 1 ст. 258-3 КК України).

⁴⁹ Постанова ВС від 22.01.2019 у справі № 201/13561/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80521756>

Апеляційний суд переглянув справу та частково змінив вирок. Було закрито провадження за статтею щодо посягання на територіальну цілісність через відсутність складу злочину, проте залишено в силі обвинувачення у сприянні терористичній організації.

Касаційний кримінальний суд, розглянувши справу, підтримав позицію апеляційного суду ⁵⁰. Судді звернули увагу на декілька важливих аспектів справи. По-перше, сам факт передачі інформації про військову техніку особі, яка перебуває на непідконтрольній території, свідчить про наявність злочинного умислу. По-друге, використання обвинуваченою конспіративної мови (зокрема, називання БТРів "кущами смородини") вказує на усвідомлення протиправності своїх дій та намір їх приховати.

Суд дійшов висновку, що дії обвинуваченої правильно кваліфіковані саме як сприяння терористичній організації, а не як посягання на територіальну цілісність України, оскільки сторона обвинувачення не надала достатніх доказів щодо наявності мети, необхідної для складу злочину за статтею 110 КК України.

У підсумку обвинувачену було визнано винною у сприянні терористичній організації "ЛНР" шляхом передачі розвідувальної інформації про переміщення української військової техніки.

У справі № 325/1002/16-к розглядалося кримінальне провадження щодо особи, яка активно брала участь у діяльності терористичної організації "ДНР" та незаконно зберігала зброю. Протиправна діяльність обвинуваченого включала декілька епізодів: несення служби на блок-постах терористичної організації, участь у бойових діях проти Збройних Сил України, зокрема обстріли позицій українських військовослужбовців з міномету.

Перебуваючи у підрозділі "СВАТ" терористичної організації "ДНР", обвинувачений незаконно отримав бойові припаси: дві осколкові ручні гранати із запалами, три осколкові гранати-постріли та дев'яносто патронів

⁵⁰ Постанова ВС від 17.03.2020 у справі № 419/2586/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88401653>

калібру 5,45 x 39 мм. Ці боєприпаси він переніс до свого помешкання та сховав на горищі.

Місцевий суд кваліфікував дії обвинуваченого за двома статтями Кримінального кодексу України: сприяння терористичній організації (ч. 1 ст. 258-3) та незаконне поводження зі зброєю (ч. 1 ст. 263). Апеляційний суд підтримав це рішення, залишивши вирок без змін.

Касаційний кримінальний суд, розглянувши справу, відхилив аргументи захисту щодо можливого звільнення від кримінальної відповідальності⁵¹. Суд встановив, що відсутні докази добровільного повідомлення правоохоронних органів про терористичну організацію та сприяння припиненню її діяльності. Важливо зазначити, що боєприпаси були виявлені та вилучені під час санкціонованого судом обшуку, а не здані добровільно. Крім того, обвинувачений ухилявся від органів досудового розслідування, був оголошений у розшук і, маючи можливість добровільно здати боєприпаси, не зробив цього.

У підсумку всі судові інстанції послідовно визнали обвинуваченого винним у участі в терористичній діяльності та незаконному зберіганні зброї. Рішення судів ґрунтувалися на переконливій доказовій базі, що підтверджувала протиправну діяльність обвинуваченого.

У кримінальній справі розглядалася протиправна діяльність жінки-диспетчера служби таксі, яка займалася збиранням та передачею розвідувальної інформації про Збройні Сили України. Працюючи у службі таксі, вона систематично збирала чутливу інформацію про переміщення військової техніки, місця дислокації підрозділів та військовослужбовців. Джерелами інформації служили повідомлення від водіїв таксі, власні спостереження та розмови з місцевими жителями. Зібрані розвідувальні дані вона регулярно передавала особі, матеріали щодо якої виділені в окреме

⁵¹ Постанова ВС від 27.08.2019 у справі № 325/1002/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84006042>

провадження. Передача інформації здійснювалася у конкретні дати: 29 липня та 3, 4, 9, 10 і 11 серпня 2015 року.

Справа пройшла декілька судових інстанцій. Міський суд визнав обвинувачену винною за частиною 1 статті 256 Кримінального кодексу України, це рішення було підтримано апеляційним судом. Проте Касаційний кримінальний суд скасував попередні рішення та направив справу на новий апеляційний розгляд, надавши принципово важливу правову оцінку обставинам справи.

Ключова позиція Касаційного кримінального суду⁵² полягала у тому, що для притягнення до кримінальної відповідальності за терористичну діяльність не є обов'язковою наявність окремого формального рішення органу влади про визнання такої діяльності терористичною. Суд має право самостійно встановити ознаки терористичної організації на підставі матеріалів справи. Такими ознаками є наявність стійкого об'єднання щонайменше трьох осіб, чіткий розподіл функцій між учасниками, існування обов'язкових правил поведінки при підготовці та вчиненні терористичних актів. Важливою ознакою також є мета діяльності – порушення громадської безпеки, залякування населення, провокація конфлікту або вплив на прийняття рішень органами влади.

Ця справа стала важливим прецедентом у правозастосовній практиці щодо протидії терористичній діяльності. Вона продемонструвала, що кваліфікація злочину базується не на формальних документах, а на фактичних обставинах та доказах у конкретному кримінальному провадженні.

Дослідження судових справ України щодо незаконної міграції є необхідним для розуміння ефективності національної правової системи у вирішенні цієї проблеми. Такий аналіз допомагає з'ясувати, як українські суди застосовують національне законодавство, а також міжнародні норми у

⁵² Постанова ВС від 05.07.2018 у справі № 225/6151/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75241808>

сфері міграції та боротьби з нелегальним переселенням. Вивчення судових практик дозволяє виявити існуючі прогалини в законодавстві та правозастосовчій практиці, що можуть бути вдосконалені для більш ефективного вирішення питань нелегальної міграції. Крім того, це дозволяє оцінити, як суди захищають права мігрантів, зокрема їхнє право на справедливий судовий процес, захист від депортації та права на надання притулку. Оцінка судових рішень дає можливість зрозуміти, як забезпечується баланс між національною безпекою та правами мігрантів, враховуючи міжнародні зобов'язання України та геополітичні реалії. Дослідження цих справ також допомагає визначити, наскільки міграційна політика України відповідає міжнародним стандартам та якими є шляхи вдосконалення існуючої практики боротьби з незаконною міграцією, особливо в умовах сучасних викликів.

Справа № 359/5975/17 стосується затримання громадянина Республіки Грузія, який перебував на території України без законних підстав. 2 серпня 2017 року під час профілактичних заходів у Міжнародному аеропорті «Бориспіль» співробітники поліції та міграційної служби виявили особу без дійсних документів.

Управління державної міграційної служби звернулося до суду з позовом про затримання цієї особи з метою ідентифікації та поміщення до пункту тимчасового перебування іноземців. Бориспільський міськрайонний суд та Київський апеляційний адміністративний суд задовольнили позов.

Верховний Суд, розглянувши касаційну скаргу представника відповідача, підтвердив рішення попередніх інстанцій. Суд встановив, що на момент затримання у особи:

- Були відсутні документи, які посвідчують особу
- Не було підтверджень законного в'їзду та перебування в Україні
- Не було підстав для отримання статусу біженця
- Не було обставин, що унеможливають примусове видворення

Колегія суддів дійшла висновку ⁵³ , що є законні підстави для затримання особи з метою ідентифікації та забезпечення її примусового видворення з території України.

Справа № 308/5953/16-а стосується розгляду адміністративного позову Чопського прикордонного загону до громадянина Азербайджану про примусове видворення за межі України.

У червні 2016 року прикордонний загін звернувся до суду з позовом про примусове видворення особи, який 8 червня 2016 року був переданий на територію України за незаконний перетин державного кордону з України до Словацької Республіки. На момент затримання у відповідача не було документів, що посвідчують особу.

Ужгородський міськрайонний суд частково задовольнив позов, постановивши примусово видворити за межі України. Однак Львівський апеляційний адміністративний суд скасував цю постанову та відмовив у позові. Верховний Суд підтримав рішення апеляційної інстанції.

Ключовим у справі стало те, що громадянин Азербайджану звернувся за захистом в Україні про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Відповідно до законодавства, до осіб, які звернулися за таким захистом, не можуть бути застосовані процедури примусового видворення.

Суд керувався положеннями Закону України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства" та Закону "Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту". Зокрема, було взято до уваги, що законодавство забороняє примусове видворення осіб, які:

- можуть зазнати переслідувань за расовою, релігійною або політичною ознакою
- ризикують бути піддані катуванням або нелюдському поводженню

⁵³ Постанова ВС від 13 лютого 2019 року у справі № 359/5975/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79818364>

- можуть опинитися в небезпечній ситуації через збройний конфлікт або систематичне порушення прав людини

Остаточне рішення суду базувалося на наявній довідці, яка підтверджувала, що цей громадянин Азербайджану є особою, яка звернулася за захистом в Україні, що унеможлиблює його примусове видворення ⁵⁴.

У справі № 743/277/18 розглядалися касаційні скарги представника іноземного громадянина та Чернігівського пункту тимчасового перебування іноземців і осіб без громадянства (ПТП) щодо законності утримання особи в цьому закладі. Справа стосувалася оскарження тримання іноземця в ПТП після 11 лютого 2018 року без відповідного судового рішення, що, на думку позивача, порушувало його конституційні права, зокрема статтю 29 Конституції України.

Ріпкинський районний суд, розглянувши справу, частково задовольнив позовні вимоги, визнавши незаконним затримання позивача в період з 6 по 13 березня 2018 року. Верховний Суд, переглянувши справу в касаційному порядку, підтримав попередні судові рішення.

У своєму рішенні Верховний Суд зазначив ⁵⁵, що утримання позивача з 11 лютого 2018 року здійснювалося на законних підставах відповідно до чинних судових рішень до 6 березня 2018 року. При цьому суд встановив, що Чернігівський ПТП не мав правових підстав для звільнення іноземця до 13 березня 2018 року, оскільки не отримав відповідного повідомлення від Управління державної міграційної служби України.

Важливим аспектом рішення стало роз'яснення Верховного Суду про те, що для законності утримання осіб, які не мають документів на виїзд, не вимагається окремого судового рішення. Це положення має суттєве значення

⁵⁴ Постанова ВС від 04 квітня 2018 року у справі № 308/5953/16-а URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73249926>

⁵⁵ Постанова ВС від 01 квітня 2020 року у справі № 743/277/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88534576>.

для правозастосовної практики у справах, пов'язаних із утриманням іноземців та осіб без громадянства в пунктах тимчасового перебування.

У справі № 308/3730/17 розглядалося питання щодо правомірності примусового видворення іноземного громадянина з території України на підставі міжнародних угод про реадмісію. Ініціатором судового провадження виступив Чопський прикордонний загін, який звернувся до суду з позовом про примусове видворення громадянина В'єтнаму, котрий потрапив в Україну в рамках Угоди між Україною та Європейським Співтовариством про реадмісію осіб.

Суд першої інстанції підтримав позицію прикордонного загону та задовольнив позовні вимоги. Проте апеляційний суд скасував це рішення, обґрунтувавши свою позицію тим, що процедура видворення має відбуватися відповідно до спеціальних положень міжнародного договору, а не за загальною процедурою, передбаченою Законом України "Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства".

Верховний Суд, розглянувши справу, підтримав позицію апеляційного суду. У своєму рішенні Верховний Суд наголосив ⁵⁶ на важливому аспекті: відсутність виконавчого протоколу до Угоди між Україною та В'єтнамом не є перешкодою для її виконання. Суд також чітко розмежував поняття реадмісії та примусового видворення, вказавши, що в даному випадку громадянин В'єтнаму підлягає саме реадмісії, а не примусовому видворенню.

Це судове рішення має важливе значення для правозастосовної практики, оскільки встановлює чіткі критерії розмежування процедур реадмісії та примусового видворення іноземців, а також підтверджує пріоритетність міжнародних угод у подібних справах.

Не слід також оминати той факт, що 16 січня 2017 року Україна ініціювала справу проти російської федерації в Міжнародному суді ООН

⁵⁶ Постанова ВС від 20 грудня 2019 року у справі № 308/3730/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86504221>

щодо порушення двох конвенцій: Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року (ICSFT) та Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року (ICERD). Це був один із механізмів міжнародно-правового розслідування порушень рф міжнародного права.

За Конвенцією про боротьбу з фінансуванням тероризму Україна вказала на надання росією зброї та допомоги незаконним збройним формуванням, відмову співпрацювати у запобіганні злочинам та розслідуванні фактів фінансування тероризму. За Конвенцією про ліквідацію расової дискримінації позов стосувався дискримінації українців та кримських татар в окупованому Криму через заборону Меджлісу, обмеження освіти рідною мовою та політичні переслідування.

31 січня 2024 року Міжнародний суд ООН виніс рішення, яким визнав рф порушником обох конвенцій. Щодо ICSFT суд встановив, що росія не розслідувала фінансову підтримку сепаратистів на сході України у 2014 році. За ICERD суд визнав порушення через позбавлення дітей в Криму можливості навчатися українською мовою та незаконне обмеження діяльності Меджлісу. Водночас суд відхилив вимоги щодо компенсацій та не визнав доведеним фізичне насильство проти кримських татар та українців на етнічному ґрунті ⁵⁷.

Це перше в історії рішення МС ООН, яким встановлено порушення росією норм міжнародного права. Хоча вимоги України були задоволені частково, рішення має історичне значення як офіційне визнання рф порушником міжнародних конвенцій з 2014 року.

На основі проаналізованих судових справ можна зробити низку важливих висновків щодо практики застосування українського законодавства у сферах протидії тероризму та регулювання незаконної міграції.

⁵⁷ International Court of Justice. Judgement Question of Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russia). 31 January 2024. URL:<https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20240131-jud-01-00-en.pdf>

У справах, пов'язаних із терористичною діяльністю, судова практика демонструє послідовний підхід до кваліфікації злочинів. Важливим прецедентом стало рішення Верховного Суду, яке встановило, що для кваліфікації дій як терористичного акту не обов'язкова належність особи до терористичної організації. Ключовим фактором є наявність специфічної мети, передбаченої відповідною статтею Кримінального кодексу. Суди також виробили чіткі критерії визначення терористичної організації, серед яких: наявність стійкого об'єднання щонайменше трьох осіб, чіткий розподіл функцій між учасниками та існування обов'язкових правил поведінки.

Щодо справ про незаконну міграцію, судова практика демонструє збалансований підхід між забезпеченням національної безпеки та захистом прав людини. Суди послідовно дотримуються міжнародних зобов'язань України, зокрема щодо захисту осіб, які шукають притулку. Важливим аспектом є чітке розмежування процедур реадмісії та примусового видворення, що підтверджує пріоритетність міжнародних угод над національним законодавством у відповідних випадках.

Аналіз судової практики також виявив особливості застосування запобіжних заходів до іноземців, зокрема щодо їх утримання в пунктах тимчасового перебування. Верховний Суд встановив, що для такого утримання не завжди потрібне окреме судове рішення, якщо існують інші законні підстави.

Загалом можна констатувати, що українська судова система демонструє достатню гнучкість та ефективність у протидії сучасним викликам у сфері тероризму та незаконної міграції. Суди враховують як національні інтереси, так і міжнародні стандарти захисту прав людини, формуючи збалансовану та послідовну практику. Водночас виявлені в ході аналізу особливості судових рішень можуть бути використані для подальшого вдосконалення законодавства та правозастосовної практики у цих сферах.

Особливу увагу варто звернути на те, що суди все частіше стикаються з необхідністю тлумачення та застосування міжнародних норм, що свідчить про поступову інтеграцію української правової системи до міжнародних стандартів. Це особливо помітно у справах про реадмісію та захист прав біженців, де національні суди активно застосовують міжнародні норми та принципи.

3.3 Шляхи вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції в Україні

В умовах сучасних викликів національній безпеці України особливої актуальності набуває питання вдосконалення механізмів протидії тероризму та нелегальній міграції. Ці явища становлять серйозну загрозу для стабільного соціально-економічного розвитку держави та її територіальної цілісності.

Аналіз нормативно-правової бази та практики протидії тероризму свідчить, що в Україні загалом сформовані політико-правові, законодавчі та організаційні засади державної антитерористичної політики. Створено інституційну систему протидії тероризму, що складається з постійно діючих функціональних і територіальних суб'єктів, визначені сфери їх відповідальності ⁵⁸. Водночас, попри актуальність терористичної загрози, відповідна державно-управлінська діяльність не забезпечує достатній контртерористичний потенціал складових вітчизняної системи національної безпеки.

Серед основних проблем, що потребують вирішення, можна виділити:

- невідповідність завдань між різними концептуальними документами державної політики протидії тероризму;
- наявність численних колізій правових норм в антитерористичному законодавстві;

⁵⁸ Пухкал О.Г., Антонюк Р.В. Пріоритетні напрями та механізми удосконалення державної політики протидії тероризму в контексті викликів національної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 134

- відсутність важливих механізмів кримінально-правового та кримінально-процесуального регулювання контртерористичної діяльності;
- недосконалість організаційно-правового забезпечення суб'єктів протидії тероризму ⁵⁹.

Організаційно-управлінська структура системи протидії тероризму в Україні характеризується превалюванням реактивного підходу боротьби з тероризмом замість проактивного запобігання терористичним загрозам.

Щодо протидії нелегальній міграції, то ця проблема набуває особливої гостроти з огляду на демографічну ситуацію в Україні. Негативні демографічні тенденції, пов'язані зі зменшенням населення через від'ємний природний приріст, старіння населення, високі показники еміграції кваліфікованих кадрів, створюють додаткові виклики для системи державного управління міграційними процесами ⁶⁰.

Досвід розвинених країн свідчить, що міграція може бути відносно ефективним засобом вирішення демографічних проблем лише за умови комплексного підходу, який включає стимулювання зростання народжуваності, зменшення смертності, регульоване залучення мігрантів ⁶¹. При цьому спроби поліпшення демографічної ситуації виключно за рахунок лібералізації міграційного режиму та масового залучення іноземних громадян є потенційно небезпечними, що підтверджується досвідом західноєвропейських країн.

Для вдосконалення механізмів протидії тероризму пріоритетним завданням є розроблення та прийняття проєкту національної стратегії протидії тероризму та пов'язаним із ним загрозам, а також відповідної державної цільової програми для забезпечення належного рівня її фінансування. Стратегія має визначити мету, пріоритети і завдання

⁵⁹ Так само, С. 135

⁶⁰ Палюх В.В., Демент М.О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. DOI 10.52363/2414-5866-2021-1-33. С. 281.

⁶¹ Палюх В.В., Демент М.О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. DOI 10.52363/2414-5866-2021-1-33. С. 282.

державної політики у сфері протидії тероризму, комплекс пріоритетних заходів і механізмів реалізації визначених завдань ⁶².

До актуальних завдань удосконалення державної системи протидії тероризму належать:

1. уточнення порядку взаємодії суб'єктів боротьби з тероризмом у різних ситуаціях;
2. удосконалення порядку взаємодії держави з громадянами та суспільством;
3. удосконалення системи інформаційного і наукового забезпечення антитерористичної діяльності;
4. активізація міжнародного співробітництва.

На сучасному етапі політика протидії тероризму має формуватися у контексті розбудови системи стійкості суспільства до гібридних загроз відповідно до пріоритетів нової Стратегії національної безпеки України ⁶³. Стійкість визначається як здатність суспільства та держави швидко адаптуватися до змін безпекового середовища й підтримувати стає функціонування шляхом мінімізації зовнішніх і внутрішніх вразливостей.

Для концептуального узгодження положень майбутнього проєкту Стратегії протидії тероризму із концепцією національної стійкості доцільно запровадити ряд важливих державно-управлінських кроків, спрямованих на підвищення ефективності правового, інституційного та координаційного механізмів антитерористичної політики.

Важливим напрямом удосконалення механізмів протидії тероризму є розвиток координаційного механізму попередження кризових ситуацій та інструментів оцінки ризиків терористичних атак. Зокрема, існує потреба у формуванні національної системи оповіщення за типом європейської

⁶² Пухкал О.Г., Антонюк Р.В. Пріоритетні напрями та механізми удосконалення державної політики протидії тероризму в контексті викликів національної безпеки. С. 136

⁶³ Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020>

ARGUS, що може бути створена шляхом реорганізації Головного ситуаційного центру України при Апараті РНБО України ⁶⁴.

Аналіз терористичних загроз має бути інкорпорований у єдину систему багаторівневої оцінки загроз та прогнозування надзвичайних і кризових ситуацій. Потребує синхронізації рівнів терористичної загрози, визначених у нормативно-правових актах, із іншими системами кризового попередження національного рівня ⁶⁵.

Щодо протидії нелегальній міграції, міжнародний досвід свідчить, що міграційна політика має реалізовуватися насамперед на державному рівні і бути спрямована на регулювання чисельності, складу, напрямів руху, місця перебування та інтеграції трудових мігрантів з урахуванням інтересів країни і регіонів ⁶⁶.

Для регулювання міграції можуть використовуватися різні методи:

- економічні (застосування штрафних санкцій, вплив на господарську кон'юнктуру);
- адміністративні (дотримання паспортного режиму, порядку реєстрації тощо);
- соціально-психологічні (вплив на систему переваг і ціннісних орієнтацій населення);
- оперативні (заходи оперативного контролю за забезпеченням міграційного порядку).

З огляду на різноманіття видів міграції та їх неоднозначність для реалізації цілей соціально-економічного розвитку, політика протидії нелегальній міграції має базуватися на кількох принципах регулювання:

⁶⁴ Пухкал О.Г., Антонюк Р.В. Пріоритетні напрями та механізми удосконалення державної політики протидії тероризму в контексті викликів національної безпеки. С. 137

⁶⁵ Резнікова О.О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.С. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналітична доповідь. К.: НІСД, 2017. 102 с.

⁶⁶ Палюх В.В., Демент М.О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. С. 283.

- обмежувальному - для стримування потоків вимушеної внутрішньої і зовнішньої міграції;
- виборчому - для прийнятих мігрантів з урахуванням їх професійних можливостей;
- ліберальному - для залучення іноземної робочої сили в трудонедостатні галузі;
- замісному - для заміщення іноземної робочої сили тимчасовою робочою силою з регіонів.

Для підвищення ефективності протидії нелегальній міграції необхідно вирішити такі ключові питання:

- чіткий розподіл і закріплення функцій державних органів у сфері регулювання зовнішньої трудової міграції;
- посилення координації та взаємодії між компетентними органами;
- проведення політики, орієнтованої на залучення іноземної робочої сили;
- створення системи інформування населення з питань зовнішньої трудової міграції ⁶⁷.

Важливим напрямом удосконалення механізмів протидії тероризму та нелегальній міграції є розвиток міжнародного співробітництва. Зокрема, доцільно:

- укладання двосторонніх міжурядових угод для забезпечення соціальних прав громадян;
- приєднання України до міжнародних правових актів про захист прав мігрантів;
- створення механізмів координації дій з країнами-партнерами щодо протидії тероризму.

⁶⁷ Палюх В.В., Демент М.О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. С. 285-286.

Потребує вдосконалення система моніторингу та оцінки ефективності заходів протидії тероризму та нелегальній міграції. Зокрема, необхідно:

- розробити систему критеріїв та індикаторів оцінки результативності антитерористичних заходів;
- впровадити механізми регулярного моніторингу міграційної ситуації;
- забезпечити збір та аналіз статистичних даних щодо міграційних процесів.

Особливу увагу слід приділити вдосконаленню правового механізму протидії тероризму та нелегальній міграції. Зокрема, необхідно:

- усунути колізії та прогалини в антитерористичному законодавстві;
- привести міграційне законодавство у відповідність до міжнародних стандартів;
- посилити відповідальність за порушення міграційного законодавства.

Важливим аспектом удосконалення механізмів протидії тероризму та нелегальній міграції є розвиток інституційної спроможності відповідних державних органів. Це передбачає покращення матеріально-технічного забезпечення, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних інформаційних технологій та аналітичних інструментів. Особливу увагу слід приділити розвитку системи раннього попередження та реагування на терористичні загрози, а також удосконаленню механізмів прикордонного контролю.

У контексті протидії нелегальній міграції важливим є впровадження комплексного підходу до управління міграційними процесами. Це передбачає поєднання заходів з контролю за в'їздом та перебуванням іноземців із створенням умов для легальної міграції та інтеграції мігрантів у приймаюче суспільство. При цьому необхідно враховувати потреби ринку праці та демографічну ситуацію в країні.

Суттєвого вдосконалення потребує система обміну інформацією між різними відомствами, залученими до протидії тероризму та нелегальній міграції. Необхідно створити єдину інформаційну систему, що забезпечить

оперативний обмін даними та координацію дій різних органів. Важливим є також налагодження ефективної взаємодії з громадськістю та засобами масової інформації для підвищення рівня обізнаності населення щодо загроз тероризму та нелегальної міграції.

На регіональному рівні доцільно розробити та впровадити комплексні програми протидії тероризму та нелегальній міграції з урахуванням специфіки конкретних територій. Такі програми мають передбачати заходи з профілактики тероризму та радикалізації населення, контролю за міграційними процесами, соціальної адаптації мігрантів тощо.

Вдосконалення механізмів протидії тероризму та нелегальній міграції вимагає комплексного підходу, що включає правові, інституційні, організаційні та інформаційні заходи. Ключовими напрямками є розвиток нормативно-правової бази, посилення координації між різними відомствами, впровадження сучасних технологій та аналітичних інструментів, розвиток міжнародного співробітництва. Особливу увагу слід приділити формуванню системи раннього попередження загроз та підвищенню ефективності реагування на них. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності державної політики у сфері протидії тероризму та нелегальній міграції, що є важливою умовою забезпечення національної безпеки України.

Дослідження національного законодавства, судової практики та наукових джерел свідчить про необхідність комплексного підходу до вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції. В Україні загалом сформована необхідна нормативно-правова база та інституційна система для протидії цим загрозам, проте існує низка проблем, які потребують системного вирішення.

У сфері протидії тероризму основними проблемами є неузгодженість термінології в законодавстві, недостатня криміналізація окремих форм терористичної діяльності, проблеми з екстрадицією підозрюваних у тероризмі осіб через розбіжності між міжнародними вимогами та

національним законодавством. Судова практика демонструє необхідність більш чіткого визначення критеріїв кваліфікації терористичних злочинів, особливо щодо встановлення мети терористичної діяльності та доведення причетності осіб до терористичних організацій.

Щодо протидії незаконній міграції, ключовими проблемами є недостатній захист прав мігрантів відповідно до міжнародних стандартів, відсутність ефективної міжвідомчої координації, неповна відповідність національного законодавства міжнародним нормам. Аналіз судової практики показує необхідність більш чіткого розмежування процедур примусового видворення та реадмісії, а також забезпечення належного захисту прав осіб, які шукають притулку.

Для вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції необхідно здійснити комплекс заходів правового, інституційного та організаційного характеру. Насамперед, потрібно розробити та прийняти національну стратегію протидії тероризму, яка б враховувала сучасні виклики та загрози, а також передбачала чіткі механізми координації діяльності різних державних органів. Важливим є створення єдиної інформаційної системи для обміну даними між різними відомствами та впровадження сучасних технологій аналізу та прогнозування загроз.

Необхідно також посилити міжнародне співробітництво у сфері протидії тероризму та незаконній міграції, зокрема шляхом укладання відповідних міжнародних угод, гармонізації національного законодавства з міжнародними стандартами, налагодження ефективного обміну інформацією з правоохоронними органами інших держав. Особливу увагу слід приділити вдосконаленню механізмів екстрадиції та реадмісії.

Важливим напрямом є підвищення інституційної спроможності державних органів, залучених до протидії тероризму та незаконній міграції. Це включає покращення матеріально-технічного забезпечення, підвищення кваліфікації персоналу, впровадження сучасних методів роботи. Необхідно

також забезпечити належну координацію діяльності різних відомств на центральному та регіональному рівнях.

Таким чином, вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції вимагає системного підходу, що враховує як національні інтереси України, так і міжнародні зобов'язання держави. Реалізація запропонованих заходів сприятиме підвищенню ефективності державної політики у цих сферах та зміцненню національної безпеки України в цілому.

ВИСНОВКИ

На підставі проведеного дослідження можна зробити такі висновки:

1. Дослідження взаємозв'язку тероризму та незаконної міграції дозволило встановити складний характер цих явищ та їх взаємний вплив. Незаконна міграція може виступати як фактором, що сприяє поширенню терористичної діяльності через створення каналів нелегального переміщення осіб, зброї та коштів, так і наслідком терористичної активності, коли населення змушене залишати території, охоплені конфліктами. Проведений аналіз дозволив сформулювати визначення незаконної міграції на морському транспорті як переміщення осіб морським шляхом з порушенням законодавства країни відправлення, транзиту чи призначення. Це явище характеризується використанням морського транспорту як засобу переміщення, порушенням міграційного, митного або прикордонного законодавства, наміром незаконно в'їхати на територію іншої держави та часто має організований характер із залученням злочинних угруповань.

2. Дослідження ретроспективи розвитку міжнародно-правових норм у сфері боротьби з тероризмом виявило еволюційний характер формування правових механізмів протидії цьому явищу. Перші спроби міжнародно-правового регулювання датуються кінцем XIX століття і були спрямовані на протидію політичному насильству та анархізму. Важливим етапом стала Римська конференція 1898 року. Після Другої світової війни відбувся якісний розвиток міжнародно-правових механізмів через прийняття системи універсальних конвенцій: Токійської конвенції 1963 р. про злочини на борту повітряних суден, Гаазької конвенції 1970 р. про боротьбу з незаконним захопленням повітряних суден, Монреальської конвенції 1971 р. про боротьбу з незаконними актами проти безпеки цивільної авіації. Подальший розвиток отримали механізми боротьби із захопленням заручників (Міжнародна конвенція 1979 р.), бомбовим тероризмом (1997 р.), фінансуванням тероризму (1999 р.) та ядерним тероризмом (2005 р.).

3. Аналіз міжнародно-правових інструментів протидії фінансуванню тероризму та незаконній міграції показав формування комплексної системи норм та механізмів. Ключову роль відіграє Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року, яка встановила єдині міжнародні стандарти криміналізації фінансування тероризму. Важливе значення мають резолюції Ради Безпеки ООН 1267, 1373 та 2253, що запровадили систему міжнародних санкцій проти терористів та осіб, причетних до фінансування тероризму. У сфері протидії незаконній міграції базовими документами є Протокол проти незаконного ввозу мігрантів, що доповнює Конвенцію ООН проти транснаціональної організованої злочинності, та Конвенція про статус біженців 1951 року з Протоколом 1967 року. Практичну реалізацію цих норм забезпечують спеціалізовані міжнародні організації - МОМ, УВКБ ООН, Інтерпол, а також регіональні механізми, особливо в рамках ЄС (Frontex, EUROSUR, SIS).

4. Комплексний аналіз національного законодавства України та проблем імплементації міжнародно-правових норм виявив фундаментальні системні недоліки, що суттєво знижують ефективність протидії тероризму та незаконній міграції. Термінологічна неузгодженість у законодавчих актах створює правову невизначеність та ускладнює правозастосування. Особливо гостро ця проблема проявляється у визначенні ключових понять, таких як "терористична діяльність", "фінансування тероризму" та "незаконна міграція", де національні дефініції часто не відповідають міжнародним стандартам або містять внутрішні суперечності.

5. Недостатня криміналізація окремих форм терористичної діяльності створює прогалини у правовому регулюванні та ускладнює притягнення до відповідальності осіб, причетних до терористичних актів. Кримінальне законодавство України не повною мірою охоплює всі форми терористичної діяльності, визначені міжнародними конвенціями, зокрема щодо нових форм тероризму з використанням сучасних технологій. Особливо проблемним є питання кримінальної відповідальності за підготовку до терористичних актів

та участь у терористичних організаціях. Процедури екстрадиції демонструють суттєві розбіжності між міжнародними вимогами та національним законодавством, що часто призводить до неможливості видачі підозрюваних у тероризмі осіб. Існуючі механізми міжнародного співробітництва у кримінальних справах не забезпечують ефективної взаємодії з правоохоронними органами інших держав. Це особливо проявляється у випадках, коли національне законодавство передбачає інші підстави для відмови в екстрадиції, ніж ті, що визначені міжнародними договорами.

У сфері протидії незаконній міграції спостерігається системне недотримання міжнародних стандартів захисту прав мігрантів. Умови утримання в місцях тимчасового перебування не відповідають гуманітарним вимогам, існують проблеми з доступом до правової допомоги та процедур отримання притулку. Відсутність ефективних механізмів оскарження рішень про примусове повернення та видворення створює ризики порушення принципу невисилання. Міжвідомча координація залишається слабкою ланкою в системі протидії незаконній міграції. Відсутність єдиної інформаційної системи, чітких протоколів взаємодії та стандартів обміну інформацією призводить до дублювання функцій, неефективного використання ресурсів та затримок у реагуванні на правопорушення. Загалом, національне законодавство України демонструє неповну відповідність міжнародним нормам у сфері протидії тероризму та незаконній міграції, що вимагає системного перегляду та вдосконалення правової бази з урахуванням міжнародних стандартів та кращих практик інших держав.

6. Аналіз практичного досвіду України у сфері протидії тероризму та незаконній міграції виявив суттєві недоліки в судовій практиці та правозастосуванні. Зокрема, існують проблеми з кваліфікацією терористичних злочинів, особливо щодо встановлення мети терористичної діяльності та доведення причетності осіб до терористичних організацій. Судова практика демонструє відсутність єдиних підходів до оцінки доказів та

визначення складу терористичних злочинів. У сфері протидії незаконній міграції ключовою проблемою є недосконалість процедур примусового видворення та реадмісії. Показовим є рішення ЄСПЛ у справі "Кебе та інші проти України", яке виявило системні порушення прав мігрантів. Суд встановив, що українська влада не забезпечила належні умови утримання мігрантів, порушила їхнє право на свободу та особисту недоторканність, а також не надала ефективних засобів правового захисту. Аналогічні проблеми були виявлені у справі "J.A. та інші проти Італії", що свідчить про загальноєвропейський характер проблеми. Практика також показує недостатню ефективність міжвідомчої координації. Відсутність єдиної інформаційної системи та чітких механізмів взаємодії між різними державними органами призводить до затримок у реагуванні на правопорушення та неефективного використання ресурсів. Особливо гострою є проблема обміну інформацією між правоохоронними органами, прикордонною службою та міграційними органами. Аналіз статистичних даних демонструє зростання кількості випадків незаконного перетину морського кордону України, що вимагає посилення контролю та вдосконалення механізмів протидії. При цьому існуючі процедури часто не відповідають міжнародним стандартам захисту прав людини, що підтверджується численними рішеннями міжнародних судових інстанцій.

Важливим є те, що у справі України проти російської федерації в Міжнародному суді ООН щодо порушення двох конвенцій: Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму 1999 року (ICSFT) та Конвенції про ліквідацію всіх форм расової дискримінації 1965 року (ICERD), 31 січня 2024 року Міжнародний суд ООН виніс рішення, яким визнав рф порушником обох конвенцій. Щодо ICSFT суд встановив, що росія не розслідувала фінансову підтримку сепаратистів на сході України у 2014 році. За ICERD суд визнав порушення через позбавлення дітей в Криму можливості навчатися українською мовою та незаконне обмеження діяльності Меджлісу.

Водночас суд відхилив вимоги щодо компенсацій та не визнав доведеним фізичне насильство проти кримських татар та українців на етнічному ґрунті.

Це перше в історії рішення МС ООН, яким встановлено порушення росією норм міжнародного права. Хоча вимоги України були задоволені частково, рішення має історичне значення як офіційне визнання РФ порушником міжнародних конвенцій з 2014 року.

7. Для ефективного вдосконалення механізмів протидії тероризму та незаконній міграції в Україні необхідна комплексна трансформація існуючої системи через впровадження взаємопов'язаних інституційних, правових та організаційних заходів. Фундаментальним кроком має стати розробка та імплементація національної стратегії протидії тероризму, яка враховуватиме сучасну динаміку загроз та забезпечить чіткі механізми міжвідомчої координації. Стратегія повинна базуватися на системному аналізі викликів національній безпеці та передбачати конкретні індикатори ефективності впроваджуваних заходів.

Критично важливим елементом реформування є створення інтегрованої інформаційної системи, що забезпечить оперативний обмін даними між різними відомствами та впровадження передових технологій аналітики для раннього виявлення та оцінки загроз. Така система має включати механізми автоматизованої обробки даних, прогнозування ризиків та підтримки прийняття рішень на основі штучного інтелекту. Особливу увагу слід приділити захищеності каналів передачі інформації та інтеграції з міжнародними базами даних.

Посилення міжнародної співпраці вимагає не лише укладання нових угод, але й створення ефективних механізмів їх практичної реалізації. Це включає гармонізацію законодавства з міжнародними стандартами, налагодження постійних каналів обміну оперативною інформацією, проведення спільних операцій та навчань. Особливої уваги потребує вдосконалення процедур екстрадиції та реадмісії, які мають відповідати як вимогам безпеки, так і міжнародним стандартам захисту прав людини.

Підвищення інституційної спроможності державних органів має здійснюватися через системну модернізацію матеріально-технічної бази, впровадження інноваційних методів роботи та постійне підвищення кваліфікації персоналу. Важливо забезпечити не лише технічне переоснащення, але й трансформацію організаційної культури та підходів до роботи. Координація діяльності різних відомств повинна базуватися на чітких протоколах взаємодії, єдиних стандартах роботи та регулярній оцінці ефективності.

Реалізація цього комплексу заходів дозволить створити ефективну систему протидії тероризму та незаконній міграції, що відповідатиме сучасним викликам та міжнародним стандартам. При цьому критично важливо забезпечити збалансований підхід між завданнями безпеки та захистом фундаментальних прав людини, що є основою демократичного суспільства та верховенства права.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Гаванська конвенція про притулок. OAS Official Records, OEA/Ser.X/I. Treaty Series 34. 1928. URL: <https://www.refworld.org/pdfid/3ae6b37923.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)
2. Директива ЄС 2015/849 про запобігання використанню фінансової системи для цілей відмивання грошей або фінансування тероризму. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/984_037-15#Text (дата звернення: 25.11.2024)
3. Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 25.11.2024)
4. Каракаська конвенція про дипломатичний притулок. Організація Американських Держав. 1954. URL: <https://www.refworld.org/docid/3ae6b3823c.html>. (дата звернення: 25.11.2024)
5. Конвенція Монтевідео про політичний притулок. Організація Американських Держав. 1933. URL: <https://www.refworld.org/docid/4f3d180a2.html>. (дата звернення: 25.11.2024)
6. Кримінальний Кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#n1237> (дата звернення: 25.11.2024)
7. Міжнародна конвенція про боротьбу з фінансуванням тероризму. Нью-Йорку. 9 грудня 1999 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/995_518 (дата звернення: 25.11.2024)
8. Про Службу безпеки України: Закон України від 25 березня 1992 року № 2229-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-12#Text> (дата звернення: 25.11.2024)
9. Про імміграцію: Закон України від 7 червня 2001 року № 2491-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2491-14#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

10. Про боротьбу з тероризмом: Закон України від 20 березня 2003 року № 638-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/638-15#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

11. Про Державну прикордонну службу України: Закон України від 3 квітня 2003 року № 661-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

12. Про прикордонний контроль: Закон України від 5 листопада 2009 року № 1710-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1710-17#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

13. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

14. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=63531 (дата звернення: 25.11.2024)

15. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 6 грудня 2019 року № 361-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/361-20#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

16. Про заходи щодо виконання резолюції Ради Безпеки ООН від 28 вересня 2001 р. N 1373: Постанова Кабінету міністрів України від 28 грудня 2001 р. N 1800. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1800-2001-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

17. Про схвалення Стратегії державної міграційної політики України на період до 2025 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 липня 2017 р. № 482-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/482-2017-p#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

18. Про Концепцію боротьби з тероризмом в Україні: Указ Президента України від 5 березня 2019 року № 53/2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/53/2019#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

19. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 14 вересня 2020 року "Про Стратегію національної безпеки України": Указ Президента України від 14.09.2020 № 392/2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020> (дата звернення: 25.11.2024)

20. Про затвердження Порядку участі суб'єктів боротьби з тероризмом у спільних антитерористичних заходах за участю іноземних держав або міждержавних об'єднань, а також проведення антитерористичних заходів та операцій із залученням сил і засобів іноземних держав або міждержавних об'єднань на території України та інших держав: Постанова Кабінету міністрів України від 24 листопада 2023 р. № 1246. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1246-2023-п#Text> (дата звернення: 25.11.2024)

21. Постанова ВС від 05.07.2018 у справі № 225/6151/15-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/75241808> (дата звернення: 25.11.2024)

22. Постанова ВС від 22.01.2019 у справі № 201/13561/14-к. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/80521756> (дата звернення: 25.11.2024)

23. Постанова ВС від 13 лютого 2019 року у справі № 359/5975/17. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/79818364> (дата звернення: 25.11.2024)

24. Постанова ВС від 27.08.2019 у справі № 325/1002/16-к. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/84006042> (дата звернення: 25.11.2024)

25. Постанова ВС від 20 грудня 2019 року у справі № 308/3730/17 URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/86504221> (дата звернення: 25.11.2024)

26. Постанова ВС від 17.03.2020 у справі № 419/2586/18. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/88401653> (дата звернення: 25.11.2024)

27. Постанова ВС від 01 квітня 2020 року у справі № 743/277/18. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/88534576> (дата звернення: 25.11.2024)

28. Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft (Tokyo Convention). Tokyo, 14 September 1963. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv1-english.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)

29. Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft (Hague Hijacking Convention), Hague, 16 December 1970. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/conv2-english.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)

30. Convention for the Suppression of Unlawful Acts against the Safety of Civil Aviation. Montreal, 23 September 1971. URL: <https://treaties.un.org/doc/Publication/UNTS/Volume%20974/volume-974-I-14118-english.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)

31. Convention relating to the Status of Refugees. Geneva, 28 July 1951. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1954/04/19540422%2000-23%20AM/Ch_V_2p.pdf (дата звернення: 25.11.2024)

32. International Convention against the Taking of Hostages. New York, 17 December 1979. URL: <https://treaties.un.org/doc/db/terrorism/english-18-5.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)

33. International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings. New York, 15 December 1997. URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1997/12/19971215%2007-07%20AM/ch_XVIII_9p.pdf (дата звернення: 25.11.2024)

34. International Court of Justice. Judgement Question of Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russia). 31 January 2024. URL: <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/166/166-20240131-jud-01-00-en.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)

35. Protocol relating to the Status of Refugees. New York, 31 January 1967.
URL: https://treaties.un.org/doc/Treaties/1967/10/19671004%2007-06%20AM/Ch_V_5p.pdf (дата звернення: 25.11.2024)
36. Protocol against the Smuggling of Migrants by Land, Sea and Air, supplementing the United Nations Convention against Transnational Organized Crime. New York, 15 November 2000. URL: https://treaties.un.org/pages/ViewDetails.aspx?src=TREATY&mtdsg_no=XVIII-12-b&chapter=18 (дата звернення: 25.11.2024)
37. Resolution 2253 (2015) Adopted by the Security Council at its 7587th meeting, on 17 December 2015. URL: <https://documents.un.org/doc/undoc/gen/n15/437/45/pdf/n1543745.pdf> (дата звернення: 25.11.2024)
38. Question of Diplomatic Asylum. Report of the Secretary-General. A/10139 (Part II). 22 September, 1975. URL: <https://www.unhcr.org/publications/question-diplomatic-asylum-report-secretary-general-0> (дата звернення: 25.11.2024)
39. Баранов О. П. Фінансування тероризму як загроза національній безпеці. Інвестиції: практика та досвід. 2018. № 9. С. 108-112.
40. Білан І. А. Протидія тероризму: досвід ЄС. Інформація і право. 2021. № 2 (37), С. 67-73.
41. Бєлай С. Стратегічні засади держаної політики безпеки щодо протидії незаконній міграції в Україні. Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України. Серія: державне управління. 2019. № 3. 11 с.
42. Бондаренко Н. В. Нелегальна міграція: детермінанти та заходи запобігання в Україні. Південноукраїнський правничий часопис. 2017. № 3. С. 20-23.
43. Бєседа Д. Міграційна криза в ЄС та її вплив на безпекову ситуацію в Україні. Підприємництво, господарство і право. Кримінологія. № 12, 2018. С. 301

44. Бортник Н. П., Малець М. Р. Адміністративно-правова характеристика внутрішньої міграції в Україні. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія: Юридичні науки. 2019. № 24. С. 88-95.

45. Вовчак О. Д., Канцір В. С. та Канцір І. А. Фінансовий моніторинг як економіко-правовий метод протидії тероризму. Проблеми теорії та практики фінансово-кредитної діяльності. 2019. № 2(29). С. 339-347.

46. Горпинюк О. П. Імплементация міжнародно-правових норм щодо протидії тероризму в КК України. International Scientific Journal «Internauka». Series: «Juridical Sciences». 2023. № 1. С.1-21.

47. Грабчук І. Л. Розвиток міжнародної та національних систем фінансового моніторингу в протидії фінансуванню тероризму: монографія. Житомир: ТОВ «Видавничий дім “Бук-Друк”». 2023. 292 с.

48. Група з розробки фінансових заходів боротьби з відмиванням грошей (FATF): офіційний веб-сайт. URL: <https://www.fatf-gafi.org/en/home.html>

49. Данильченко Ю.Б. Актуальні проблеми вдосконалення правових засад протидії тероризму в Україні. Сучасна європейська поліцейстика та можливості її використання в діяльності Національної поліції України. Харків, 2019. С. 26-27

50. Данильченко Ю. Б. Організація об'єднаних націй як ключовий суб'єкт протидії тероризму на міжнародному рівні. Актуальні проблеми правового забезпечення протидії злочинності: тези доп. учасників наук.-практ. семін.(Харків, 14 трав. 2020 р.); Наук.-дослід. ін-т публ. політики і соц. наук. Харків: НДІ ППСН, 2020. С. 5-7.

51. Іващенко В. О., Коваленко В. В., Кривенко В. І., Кузьменко О. В., Куц В. М., Малиновська О. А., Шульга М. О. Проблеми протидії нелегальній міграції в Україні. 2020. 131.

52. Євдокимов В. В., Супрунова І. В., Лисак С. П. (2021). Міжнародна співпраця в сфері запобігання та протидії фінансуванню тероризму. Інвестиції: практика та досвід. 2021. № 9. С. 109-118.

53. Кудінов С. С. Міжнародний досвід протидії тероризму та його значення для України. Вчені записки Таврійського національного університету імені ВІ Вернадського. Серія: Юридичні науки. 2019. № 1. С. 117-123.

54. Кучерук М. М. Протидія тероризму у міжнародному праві докласичного періоду. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2016. № 4. С. 96-103.

55. Малахов, Г. Б. Нова стратегія протидії тероризму в США. Інформація і право. 2022. № 1 (40). С. 119-123.

56. Мальцев М. Є. Протидія тероризму в умовах сучасного міжнародного права. Молодий вчений. 2018. № 11 (2). С. 885-888.

57. Марчук Н. А., Мушеник І. М. (2023, May). Нелегальна міграція в Україні: проблеми та шляхи вирішення. In The 8 th International scientific and practical conference “Science and technology: problems, prospects and innovations”(May 11-13, 2023) CPN Publishing Group, Osaka, Japan. 2023. С. 193-197.

58. Машков О. А., Мамчур, Ю. В. Жукаускас С. В. Методологія протидії екологічним загрозам, ризикам та екологічному тероризму: системний підхід. Науковий часопис Академії національної безпеки. 2018. № (3-4). С. 8-31.

59. Міжнародна організація кримінальної поліції: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.interpol.int>

60. Міжнародна організація міграції: офіційний веб-сайт. URL: <https://ukraine.iom.int/uk>

61. Мокляк В. В. Сучасний досвід США у сфері запобігання тероризму. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2017. № 34. № 219-229.

62. Павлов Д. М. Протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму як фактор забезпечення економічної безпеки держави та протидії корупції: теоретико-правовий аспект. Публічне право. 2017. № 1. С. 33-40.

63. Палюх В.В., Демент М.О. Політика протидії незаконній міграції на регіональному рівні як загрози соціально-економічного розвитку країни. DOI 10.52363/2414-5866-2021-1-33. С. 281-288

64. Пухкал О.Г., Антонюк Р.В. Пріоритетні напрями та механізми удосконалення державної політики протидії тероризму в контексті викликів національної безпеки. Інвестиції: практика та досвід. 2022. № 2. С. 134-138.

65. Резнікова О. О., Місюра А.О., Дрьомов С.В., Войтовський К.Є. Актуальні питання протидії тероризму у світі та в Україні: аналітична доповідь. К.: НІСД, 2017. 102 с.

66. Рисін В. В., Степанова, А. В. Інструменти протидії фінансуванню тероризму з використанням фінансових установ. Економіка та держава. 2020. № 6. С. 80-86.

67. Смутчак З. В. (2017). Нелегальна міграція в Україні: передумови, особливості та можливі наслідки. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 609-613.

68. Сокурєнко В. В. Міжнародне співробітництво України у сфері протидії тероризму: аналіз та перспективи вдосконалення. Кримінально-правові та кримінологічні засоби протидії злочинам проти громадської безпеки та публічного порядку: зб. тез доп. Міжнар. наук.-практ. конф. до 25-річчя ХНУВС (м. Харків, 18 квіт. 2019 р.). Харків: ХНУВС, 2019. С. 10-12.

69. Тімофєєва Л. Протидія тероризму: співвідношення безпеки та свободи. Law & Border. 2023. № 2 (2). С.106-127.

70. Трофімцов В. А. Форми та методи міжнародної взаємодії у протидії тероризму. Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Юридичні науки. 2016. № 2 (3). С. 26-28.

71. Трофімцов В. А. Поняття інформації у світлі інформаційно-аналітичного забезпечення протидії тероризму. Прикарпатський юридичний вісник. 2015. № 3. С. 225-228.

72. Тупіков А. А., Бєлай С. В., Кізян Р. В. Досвід Франції у створенні системи антитерористичної безпеки населення: уроки для України. Честь і закон. 2018. № 4 (67). С. 4–9.

73. Федунь Н. І. Торгівля людьми та незаконна міграція в Україні. Рекомендовано до поширення через мережу Інтернет Вченою радою Львівського державного університету внутрішніх справ (протокол від 27 червня 2022 року № 11), С. 187- 206.

74. Форноляк В. (2019). Особливості співробітництва антитерористичних організацій країн європейського союзу щодо протидії тероризму. Інформаційна безпека людини, суспільства, держави. 2019. № 3 (27).С.79-86.

75. Шинкарук О. М., Довгань В. І. Механізми державного управління у сфері протидії нелегальній (незаконній) міграції на основі оцінки міграційних ризиків. Університетські наукові записки. 2017. №1. С. 289–304.

76. Управління Верховного комісара ООН у справах біженців: офіційний веб-сайт. URL: <https://www.unhcr.org/ua/>

77. Bertolotti, Claudio. Terrorism and immigration: links and challenges. ReaCT, 2021. URL: https://www.startinsight.eu/wp-content/uploads/2021/01/react2021_web.pdf

78. Chadwick, Elizabeth. Self-Determination, Terrorism, and the International Humanitarian Law of Armed Conflict. The Hague: Martinus Nijhof. 1996

79. International Organization of Migration. International Terrorism and Migration. Geneva: IOM, 2010. URL: https://www.iom.int/sites/g/files/tmzbd1486/files/jahia/webdav/shared/shared/main/site/activities/tcm/international_terrorism_and_migration.pdf

80. Jenkins, John Philip. "terrorism". Encyclopedia Britannica, 13 Sep. 2024. URL: <https://www.britannica.com/topic/terrorism>

81. Jensen RB. The first international conference on terrorism: Rome 1898. In: The Battle against Anarchist Terrorism: An International History, 1878–1934. Cambridge University Press. 2013. P. 131-184

82. Palacios, Simón Pedro Izcara. Migrant Smuggling and Terrorism: An Unfounded Link. *Política y gobierno* 24, no. 2 2017. P. 338-9

83. Shelley, Louise I. *Dirty entanglements: Corruption, crime, and terrorism*. Cambridge: Cambridge University Press, 2014

84. Sinha S. *Asylum and International Law*. Springer : Science & Business Media. 1971. 366 c.

85. United Nations Office On Drugs And Crime. *Introduction To International Terrorism: Education For Justice University Module Series "Counter-Terroris"*. Vienna: UNODC, 2018. URL: https://www.unodc.org/documents/e4j/18-04932_Ct_Mod_01_Ebook_Finalpdf.pdf (дата звернення: 25.11.2024)